

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**Fakulta právnická
Katedra trestního práva**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Operativně pátrací prostředky

Zpracovala: Kristýna Lošonská
Plzeň, 2015

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen, 2015

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce JUDr. Petrovi Kybicovi, Ph.D. za cenné rady, komentáře a připomínky při zpracování této práce. Dále bych chtěla poděkovat npor. Bc. Jiřímu Kadlecovi z oddělení hospodářské kriminality, Služba kriminální policie a vyšetřování Jindřichův Hradec za poznatky, které mi pomohly pochopit použití operativně pátracích prostředků v aplikační praxi.

Obsah

ÚVOD	1
1 OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY V RÁMCI TRESTNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO	3
1.1 Novela trestní řádu z roku 2001	3
1.2 Trestní řízení	7
1.3 Přípravné řízení	8
2 ZÁKLADNÍ ZÁSADY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ A OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY	15
2.1 Zásada řádného zákonného procesu.....	16
2.2 Zásada presumpce nevinny.....	17
2.3 Zásada oficiality.....	18
2.4 Zásada bezprostřednosti.....	19
2.5 Zásada práva na obhajobu	20
2.6 Zásada veřejnosti.....	21
2.7 Zásada přiměřenosti.....	21
3 OPERATIVNĚ PÁTRACÍ ČINNOST	24
3.1 Operativně pátrací činnost obecně	24
3.2 Postupy operativně pátrací činnosti	28
3.3 Prostředky operativně pátrací činnosti	30
3.4 Podpůrné operativně pátrací prostředky	31
3.5 Jednotlivé druhy podpůrných operativně pátracích prostředků.....	32
4 OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY	35
4.1 Pojem operativně pátrací prostředky	36
4.2 Obecné podmínky pro použití operativně pátracích prostředků	37
4.3 Subjekty použití operativně pátracích prostředků	39
4.3.1 Policejní orgán.....	39
4.3.2 Státní zástupce	42
4.3.3 Soud.....	42
5 JEDNOTLIVÉ DRUHY OPERATIVNĚ PÁTRACÍCH PROSTŘEDKŮ. 44	44

5.1 Předstíraný převod.....	44
5.1.1 Povolení státního zástupce	46
5.1.2 Záznam o předstíraném převodu	48
5.1.3 Policejní provokace a předstíraný převod	49
5.2 Sledování osob a věcí.....	51
5.2.1 Oprávněný subjekt a žádost o sledování osob a věcí	53
5.2.2 Záznam o sledování osob a věcí.....	55
5.3 Použití agenta.....	56
5.3.1 Povolení k použití agenta a jeho kontrola	59
5.3.2 Beztrestnost agenta.....	60
5.3.3 Nepřípustná policejní provokace - Agent provokatér	62
6 OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY A JEJICH POUŽITÍ V DŮKAZNÍM ŘÍZENÍ	66
ZÁVĚR – ÚVAHY DE LEGE FERENDA	69
RESUMÉ.....	71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	72

ÚVOD

Tématem této diplomové práce jsou operativně pátrací prostředky, které jsou v našem trestním právu poměrně novým institutem. Do trestního práva procesního byly zakotveny novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb. Nejednalo se o vytvoření doposud neznámých institutů, ale o přesunutí právní úpravy operativně pátracích prostředků ze zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, do trestního řádu, kde byly více rozpracovány. Přesunutí do trestního řádu navíc zajistilo jejich lepší procesní využitelnost, jako důkazů v trestním řízení.

S ohledem na nárůst skryté kriminality a organizovaného zločinu v posledních letech, který si vyžádal přijetí opatření, která by napomáhala v boji s touto kriminalitou a pomáhala s jejím odhalováním, je téma operativně pátracích prostředků velmi aktuální.

Cílem této diplomové práce je obsáhnout problematiku operativně pátracích prostředků dle aktuální zákonné úpravy, popsat a systematicky objasnit operativně pátrací prostředky a jejich použití v trestním řízení a také definovat veškeré související pojmy a problémy, které mohou při použití operativně pátracích prostředků vznikat.

Práce je rozdělena na dvě části, které se dále dělí na jednotlivé kapitoly. První část je spíše obecná a věnuje se popisu a definicím všech institutů souvisejících s operativně pátracími prostředky. Druhá část práce je pak věnována právní úpravě jednotlivých druhů operativně pátracích prostředků a jejich využití v trestním řízení.

První kapitola je zaměřena na operativně pátrací prostředky v rámci trestního práva procesního. Dočteme se zde nejenom o velké novele trestního řádu, kterou byly operativně pátrací prostředky začleněny do trestního řádu, ale také o trestním řízení a hlavně o přípravném řízení, v rámci kterého se operativně pátrací prostředky využívají nejčastěji.

Druhá kapitola je věnována základním zásadám trestního řízení ve vztahu k operativně pátracím prostředkům. Věnuji se zde hlavně sedmi zásadám trestního řízení, které je nutno zachovat i při použití operativně pátracích prostředků.

V třetí kapitole je rozebrána operativně pátrací činnost, jako institut související s operativně pátracími prostředky a skrytou reakcí policie na páchanou trestnou činnost. Operativně pátrací činnost je ucelený systém postupů, používání operativně pátracích prostředků a podpůrných operativně pátracích prostředků, proto v této kapitole najdeme postupy a prostředky, které jsou využívány při operativně pátrací činnosti a úpravu jednotlivých druhů podpůrné operativně pátrací činnosti.

Čtvrtá kapitola je již věnována hlavní problematice této práce, a to operativně pátracím prostředkům. Ty jsou zde popsány pomocí definice pojmu operativně pátrací prostředky. Dále jsou zde vymezeny obecné podmínky pro použití operativně pátracích prostředků a subjekty oprávněné k jejich použití.

V páté kapitole jsou popsány jednotlivé druhy operativně pátracích prostředků dle ustanovení § 158b a násl. trestního řádu, tj. předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta. U jednotlivých druhů se zaměřuji nejenom na právní úpravu, ale rozebírám zde oprávněné subjekty, povolení k jejich použití, záznamy o jejich použití, beztrestnost agenta, atd. U předstíraného převodu a použití agenta se věnuji aktuální problematice policejní provokace.

V předposlední kapitole se budu zabývat využitelností výsledků operativně pátracích prostředků jako důkazů v trestním řízení.

V závěru této práce se pokusím o shrnutí celé problematiky a budu se věnovat i úvahám *de lege ferenda* v oblasti použití operativně pátracích prostředků, tak aby docházelo k jejich nejefektivnějšímu využití.

Pro zpracování této diplomové práce jsem použila především metodu sběru dat, kdy z odborné literatury, odborných článků a judikatury jsem vybrala důležité poznatky o této problematice. Tyto poznatky jsem dále za pomocí metody analýzy a syntézy zpracovala v rámci jednotlivých kapitol pro lepší pochopení institutu operativně pátracích prostředků a jejich použití v trestním řízení.

1 OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY V RÁMCI TRESTNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO

Operativně pátrací prostředky jsou součástí systému trestního práva, kdy podléhají právní úpravě zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen trestní řád). V této kapitole se budu věnovat zakotvení operativně pátracích prostředků v trestním řádu a to i s ohledem na novelu č. 265/2001 Sb., ale také jejich úpravě z hlediska systému trestního řádu.

1.1 Novela trestní řádu z roku 2001

V souvislosti s vývojem trestné činnosti po roce 1989, kdy se vyskytly nové nebezpečnější formy trestné činnosti, např. drogová, hospodářská, počítačová kriminalita, došlo i k rozvoji organizovaného zločinu a teroristických akcí. V důsledku těchto změn se ukázaly stávající důkazní prostředky jako neúčelné, dostatečně nepřispívající k odhalování, objasňování a dokazování spáchané trestné činnosti, čímž i činnost policie a dalších orgánů činných v trestním řízení byla značně ztížena.¹ „*Ukázalo se nezbytným přijmout potřebná opatření, zejména v trestním řízení, která budou adekvátně reagovat na uvedené změny a nové jevy v páčání trestné činnosti a která povedou ke zvýšení účinnosti, ofenzivnosti a efektivnosti boje proti trestné činnosti.*“²

Reakcí na rozvíjející se trestnou činnost bylo přijetí zákona č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, který nabyl účinnosti 1. ledna 2002. Změny, které přinesl tento zákon, se týkaly nejen trestního řádu, ve kterém upravil samotné trestní řízení, ale provedl změny i v organizaci Policie České republiky a v zákoně č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky.

„Cílem uvedené novelizace trestního řádu, zákona o policii a některých dalších zákonů přitom bylo:

¹ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 31

² HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 31

- ❖ *výrazněji zjednodušit a zrychlit trestní řízení ve všech jeho stadiích (tj. včetně přípravného řízení);*
- ❖ *odstranit duplicitu při provádění některých úkonů v trestním řízení;*
- ❖ *v širší míře umožnit v procesní formě zachytit důkazy i v případech, kde ještě nejsou podmínky pro stíhání konkrétní osoby;*
- ❖ *rozšířit možnosti k získání důkazů pro účely trestního řízení (úprava operativně pátracích prostředků a podmínek jejich použití v trestním řízení v trestním řádu, provedení právní úpravy zvláštních způsobů dokazování v trestním řízení – konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce, prověrka na místě, rozšíření možnosti zajištění osob a věcí, např. institutu sledovaná zásilka);*
- ❖ *posílit postavení státního zástupce při výkonu dozoru v přípravném řízení a při rozhodování v tomto stadiu řízení;*
- ❖ *posílit význam stadia řízení před soudem na úkor přípravného řízení*
- ❖ *snížit finanční náklady, které stát vynakládá na trestní řízení (ať již ve formě odměn ustanoveným obhájcům, znalečného anebo svědečného pro opakovaně vyslychané svědky, nebo nákladů na dlouhotrvající vazby).“³*

Novou zákonnou úpravou operativně pátracích prostředků došlo k jejich převzetí v modifikované podobě z tehdy platného zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky a jejich samostatné úpravě v trestním řádu.

Původní úprava operativně pátracích prostředků, ustanovení § 33 až 37 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, umožňovala, aby při odhalování úmyslných trestných činů a při zjišťování jejich pachatelů služba kriminální policie, služba policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti a útvar inspekce používaly operativně pátrací prostředky. Navíc při odhalování zvláště závažných úmyslných trestných činů anebo jiných úmyslných trestných činů, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní

³ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 32

smlouva, a při zjišťování jejich pachatelů byla služba kriminální policie, služba policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti a útvar inspekce oprávněny používat operativní techniku (např. odposlouchávání a zaznamenávání telekomunikačního provozu, vyhledávání, otevírání a zkoumání dopravovaných zásilek, atd.). Zákon o policii č. 283/1991 Sb., v rámci operativně pátracích prostředků upravoval následující instituty sledování osob a věcí, využívání osob jednajících ve prospěch služby kriminální policie, služby policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti a útvaru inspekce, používání krycích dokladů a používání nástrahové a zabezpečovací techniky, předstíraný převod věci a použití agenta. Pouze krycí doklady, předstíraný převod věci a použití agenta upravoval zákon o policii podrobněji.

Původně měla operativně pátrací činnost spíše mimoprocesní charakter, kdy její formy byly sice regulovány zákonem č. 283/1991 Sb., o policii České republiky, ovšem dále byly upraveny interními normativními instrukcemi. Procesní využitelnost jejich výsledku tím byla značně omezena.

Jak jsem již uvedla výše, úprava operativně pátracích prostředků nebyla přesunuta kompletně, neboť do trestního řádu se dostaly pouze tři instituty, a to předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta. Úprava podpůrných operativně pátracích prostředků byla ponechána v zákoně o Policii. „Podle důvodové zprávy k této novele je smyslem této změny nejen odstranění do určité míry duplicitní právní úpravy některých zásahů do základních práv a svobod uskutečňovaných v souvislosti s trestním řízením obsažené v uvedeném zákoně a v trestním řádu a rozšíření možnosti státního zástupce vykonávat i v této oblasti dozor (srov. § 174 a § 175 odst. 2), ale i zajištění procesní využitelnosti výsledků této činnosti pro další trestní řízení.“⁴ Procesní využitelnost výsledků operativně pátracích prostředků byla zakotvena i do ustanovení trestního řádu, který v ustanovení § 158b odst. 3 umožnil zvukové, obrazové a jiné záznamy získané při použití operativně pátracích prostředků způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona použít jako důkazy. Nešlo tedy jen o mechanické přenesení úpravy operativně pátracích prostředků z jednoho zákona do druhého,

⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1984

ale novela přinesla „posílení efektivnosti trestního procesu a postihu kriminality (zejména jejich závaznějších forem a především organizované trestné činnosti).“⁵

V souvislosti s výše zmíněnou novelou provedl v měsíci březnu a dubnu roku 2006 Kpt. Mgr. Jiří Mazánek⁶ dotazníkový výzkum, ve kterém oslovil 20 respondentů na čtyřech útvarech Policie ČR. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak jsou operativně pátrací prostředky a podpůrné operativně pátrací prostředky používány v praxi a jaké jsou problémy s jejich aplikací. Z výzkumu vyplynulo, že 54% respondentů nepovažuje za správné přesunutí právní úpravy operativně pátracích prostředků do trestního řádu. Dále z průzkumu vyplynulo, že 58,75% respondentů je toho názoru, že možnost využití operativně pátracích prostředků se ani po úpravě v trestním řádu nezlepšila a z hlediska praxe lépe hodnotí předchozí právní úpravu. Přesto je celkové hodnocení současné právní úpravy operativně pátracích prostředků kladné. Mazánek pak sám shrnuje, že „možnost využití operativně pátracích prostředků z hlediska jejich operativnosti a jednoduchosti je ztíženo, nicméně z hlediska ochrany práv a respektování základních zásad trestního řízení je zde posun směrem k přesnějšímu vymezení, tedy ke zvýšené ochraně před případným neoprávněným zákrokem, ale zároveň při dodržení zákonného postupu jednoznačně lepší využití při shromažďování důkazních prostředků.“⁷ Operativně pátrací a podpůrné operativně pátrací prostředky jsou celkově hodnoceny pozitivně a i přes novelizaci četnost jejich použití nepoklesla.

⁵ RŮŽIČKA, M. Novela trestního řádu: Operativně pátrací prostředky. Právní rádce, 2001 č. 11, s. 22-24, s. 22

⁶ MAZÁNEK, J. Operativně pátrací a podpůrné operativně pátrací prostředky v trestně procesní praxi Policie České republiky. Trestní právo, 2007, č. 2, s. 5-14

⁷ MAZÁNEK, J. Operativně pátrací a podpůrné operativně pátrací prostředky v trestně procesní praxi Policie České republiky. Trestní právo, 2007, č. 2, s. 5-14, s. 13

1.2 Trestní řízení

Vzhledem k tomu, že operativně pátrací prostředky jsou institutem trestního práva procesního, k jejich použití dochází právě v rámci trestního řízení. Trestní řád ve svém ustanovení § 12 odst. 10 stanovuje, že trestním řízením se rozumí řízení podle tohoto zákona a zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Odborná literatura definuje trestní řízení jako „*zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, případně i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona trest nebo ochranné opatření, učiněné rozhodnutí vykonat, popřípadě jeho výkon zařídit, dále působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů.*“⁸ Hlavním a obecným účelem trestního práva procesního je zajistit realizaci trestního práva hmotného, s cílem chránit zájmy společnosti, práva fyzických a právnických osob a ústavní zřízení České republiky.

Ustanovení § 1 odst. 1 trestního řádu stanovuje úkol trestního řízení, kterým je působit k předcházení a zamezování trestné činnosti, ale také působit k upevňování zákonnosti. Kromě těchto úkolů má trestní řízení vést i k tomu, aby byl náležitě zjištěn pachatel trestných činů a spravedlivě potrestán. S tím je spojen i tzv. spravedlivý proces, který je jedním z hlavních principů trestního řízení, v rámci kterého je kladen požadavek na existenci řádného procesu, tj. zákonem stanovený závazný postup orgánů veřejné moci.⁹

Trestní řízení je poměrně rozsáhlé a „*probíhá v několika určitých časových úsecích (obdobích), ve kterých orgány činné v trestním řízení, popřípadě další orgány a osoby zúčastněné na řízení plní své úkoly s cílem dosáhnout účelu trestního řízení. Tato období (časové úseky) nazýváme stadia trestního řízení.*“¹⁰ Česká právní úprava rozděluje trestní řízení celkem do pěti stádií, a to:

⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9, s. 17

⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9, s. 22,39

¹⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9, s. 489

1. přípravné řízení,
2. předběžné projednání žaloby,
3. hlavní líčení,
4. opravné řízení,
5. vykonávací řízení.

Vzhledem k tomu, že v hlavním líčení leží těžiště dokazování a rozhodování, kdy právě v hlavním líčení se rozhoduje o otázce viny a trestu, je považováno za nejdůležitější stádium trestního řízení. Ovšem těžiště používání operativně pátracích prostředků je v přípravném řízení, v soudní fázi je jejich použití možné, ale uplatní se jen minimálně.

1.3 Přípravné řízení

Z hlediska systematiky trestního řádu jsou operativně pátrací prostředky zařazeny do části druhé, která upravuje přípravné řízení a hlavy deváté upravující postup před zahájením trestního řízení.

Definici přípravného řízení nalezneme taktéž v ustanovení § 12 odst. 10 trestního řádu, dle kterého se přípravným řízením rozumí úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.

Úkolem přípravného řízení, jak již vyplývá z jeho názvu, je připravit dostatečné podklady pro rozhodnutí (např. podání obžaloby či upuštění od trestního stíhání) a dále má i funkci zajišťovací, která má za cíl zajištění důkazů a osoby obžalovaného pro další řízení před soudem. S ohledem na účel přípravného řízení je dokazování limitováno pouze na skutečnosti nezbytné pro rozhodnutí, kterým se přípravné řízení končí. Dokazují (shromažďují a zajišťují) se tedy pouze skutečnosti, u kterých by mohlo s ohledem na jejich

pomíjivost dojit ke ztrátě důkazu, které by v hlavním líčení nebylo možné provést a došlo by tak k ohrožení splnění účelu trestního řízení.¹¹ Tyto skutečnosti, které je nutno zachovat pro řízení před soudem označujeme jako neodkladné a neopakovatelné úkony.¹² Proto se přípravné řízení řídí zásadou materiální pravdy, tedy že skutkový stav musí být zjištěn bez důvodných pochybností v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí. Obecně lze říci, že úkolem přípravného řízení je „*pokud možno rychlá reakce na spáchaný trestný čin. Má se tím zabránit ztrátě důkazů, úniku pachatele od trestní odpovědnosti i zamezit pokračování v trestné činnosti.*“¹³

Přípravné řízení je neveřejné, v případě porušení neveřejnosti by došlo k porušení účelu přípravného řízení, jeho maření, ale i ztížení dalšího vyšetřování. Průlomem zásady neveřejnosti, je pouze nárok obhájce účastnit se některých vyšetřovacích úkonů, jejichž výsledky můžou být použity jako důkazy v trestním řízení.

Dle právní úpravy trestního řádu je možné přípravné řízení rozlišit do dvou časových úseků, a to:

1. Postup před zahájením trestního stíhání (§ 158 – § 159b) – tzv. prověřování – šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a dále zahrnuje i objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin,¹⁴
2. Vyšetřování (§ 160 – § 179) - úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupením

¹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9, s. 495

¹² § 160 odst 4 trestního řádu: Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést. V protokolu o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu je třeba vždy uvést, na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný nebo neopakovatelný považován.

¹³ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9, s. 495

¹⁴ § 158 odst. 1,3 trestního řádu

věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby.¹⁵

Novelou č. 265/2001 Sb., účinnou od roku 2002, byly do trestního řádu kromě jiného začleněny tři typy přípravného řízení, když do té doby znal trestní řád pouze jednu formu přípravného řízení. Rozlišujeme tedy přípravné řízení standardní, rozšířené a zkrácené. Zákon ovšem používá pouze pojem zkrácené přípravné řízení, další dva pojmy standardního přípravného řízení a rozšířeného přípravného řízení jsou známy především z nauky a aplikační praxe.¹⁶

Tyto tři formy přípravného řízení lze rozlišit i dle výše uvedených časových úseků, ze kterých se přípravné řízení skládá. Standardní přípravné řízení upravuje § 157 trestního řádu a následující a zahrnuje oba časové úseky, tedy jak postup před zahájením trestního řízení, tak i fázi vyšetřování. Pro oba tyto úseky jsou zákonem (§ 159 trestního řádu) stanovené časové lhůty, které policejní orgán je povinen dodržet a jejich prodloužení je možné pouze na základě písemné odůvodněné žádosti podané státnímu zástupci, ten dále rozhodne, jaké úkony je třeba dále provést a v jaké lhůtě. Pro prověřování týkající se věci patřící do příslušnosti samosoudce je stanovena lhůta 2 měsíce od přijetí podnětu, že byl spáchán trestný čin. Jde-li o věci, které patří do příslušnosti okresního soudu, je nutné skončit prověřování do 3 měsíců a v případech, kdy v prvním stupni bude rozhodovat krajský soud je lhůta do 6 měsíců.¹⁷ V rámci standardního přípravného řízení má i fáze vyšetřování stanovené lhůty, ve kterých je policejní orgán povinen skončit vyšetřování, a to do 2 měsíců od zahájení trestního stíhání, jde-li o věc patřící do příslušnosti samosoudce a do 3 měsíců jde-li o věc, kde v prvním stupni rozhoduje okresní soud.¹⁸ Stejně jako u fáze prověřování, tak i u vyšetřování je nutné písemné zdůvodnění policejním orgánem státnímu zástupci v případě nedodržení zákonem stanovených lhůt.

¹⁵ § 161 odst. 1 trestního řádu

¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9, s. 501

¹⁷ § 159 trestního řádu

¹⁸ § 167 trestního řádu

Další z forem přípravného řízení je rozšířené přípravné řízení, trestní řád s tímto pojmem nepracuje, ale v části druhé, hlavě desáté, oddílu třetím, § 168 - § 170 mluví o rozšířeném vyšetřování v případě, že se jedná o trestné činy, o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud. U této formy přípravného řízení nalezneme taktéž obě fáze, jak prověřování, pro které platí stejné časové lhůty jako u předchozího, tak vyšetřování. Fáze vyšetřování je zde ale oproti ostatním formám přípravného řízení rozšířena, neboť se jedná o závažnější trestné činy a policejní orgán v této fázi nekoná jen vyhledávání a zajišťování důkazů, ale je oprávněn důkazy i provádět, a to nejen jako neodkladné a neopakovatelné úkony podle § 164 odst. 1 trestního řádu, např. výslechy svědků. Pro skončení vyšetřování v rámci rozšířeného přípravného řízení je stanovena i delší lhůta, a to 6 měsíců od zahájení trestního stíhání.

Poslední z forem je zkrácené přípravné řízení, které výslovně uvádí i trestní řád. Jedná se o řízení o méně závažných trestných činech, o kterých je možné vést zjednodušené soudní řízení. Cílem zkráceného přípravného řízení „*má být vyhledat možné důkazy pro potřeby soudního řízení s cílem postavit obviněného v co nejkratší době před soud.*“¹⁹

Podmínky řízení jsou uvedeny v ustanovení § 179a trestního řádu, kdy zkrácené přípravné řízení se koná o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže:

- a) podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo
- b) v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě dvou týdnů postavit před soud.

V rámci zkráceného přípravného řízení nedochází k zahájení trestního stíhání dle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu. Lhůta dvou týdnů, ve které musí být řízení skončeno, běží ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku

¹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9, s. 501

spatřován.²⁰ V případech, kdy jsou dány důvody vazby nebo je o trestném činu nutné konat vyšetřování, zkrácené přípravné řízení je vyloučeno. Co se týče použití operativně pátracích prostředků ve zkráceném přípravném řízení je možné je „v souladu se zákonem využít podle § 158b a násl., neboť jejich právní úprava je též obsažena v hlavě deváté trestního řádu. Pouze použití agenta (§ 158e) ve zkráceném přípravném řízení nepřichází v úvahu, neboť to vylučuje nejen okruh trestných činů, při jejichž prověřování lze agenta použít, ale i délka trvání zkráceného přípravného řízení a jeho smysl.“²¹

Jak jsem uvedla výše, hlavním úkolem přípravného řízení je příprava podkladů pro soudní jednání a vyhledání a zajištění důkazů, přípravné řízení má tedy pomocnou funkci ve vztahu k hlavnímu líčení. Kromě této plní přípravné řízení ještě další čtyři funkce, a to vyhledávací, fixační, verifikační a odklonnou.²²

Funkce vyhledávací je jedním z cílů přípravného řízení. Spočívá ve vyhledávání důkazů o spáchaných trestných činech. Vyhledávání směřuje nejen k hledání skrytých informací o spáchaných trestných činech v rámci přípravného řízení, ale i dříve. „Tak zejména iniciativní odhalování latentních (skrytých) trestných činů, tj. opatřování prvních signálů o tom, že mohl být spáchán trestný čin, o němž dosud policie ani jiné státní orgány nic nevědí, se uskutečňuje nikoli v rámci přípravného řízení trestního, nýbrž již v tzv. předprocesní policejní činnosti, opírající se právně o zákon o Policii ČR.“²³ Vzhledem k tomu, že soud sám není schopen opatřit tyto informace, kdy soud v rámci trestního řízení plní spíše funkci třetí strany, tedy nezaujatého rozhodce, plní tuto funkci v přípravném řízení policejní orgány a státní zástupce. Z hlediska technické a personální vybavenosti plní tuto funkci nejlépe policejní orgány, zatímco státní zástupce vykonává v této fázi dozor nad jejím průběhem.

Fixační funkce navazuje na funkci vyhledávací, neboť jejím úkolem je fixace (zajištění) důkazů, aby mohly být použity pro budoucí soudní řízení

²⁰ § 179b odst. 4 trestního řádu

²¹ MUSIL, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, 1211 s., s. 633

²² MUSIL, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, 1211 s., s. 536

²³ MUSIL, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, 1211 s., s. 537

a nedošlo k jejich ztrátě nebo poškození. Zde je důležité vzít v úvahu, že „*mezi okamžikem spáchání trestního činu a soudním řízením zpravidla uplyne delší doba, během níž může dojít k neodčinitelné ztrátě důkazní informace – např. svědek zraněný při dopravní nehodě může zemřít, daktyloskopickou stopu na místě činu mohou zničit povětrnostní vlivy apod. Je třeba také předejít tomu, aby obviněný neuprchl do ciziny, aby nezastrašoval svědky apod.*“²⁴ Pro zajištění fixační funkce přípravného řízení, tedy k zachování důkazů, ale i zajištění přítomnosti osob a věcí u soudního řízení, zákon upravuje tzv. neodkladné a neopakovatelné úkony dle ustanovení § 160 odst. 4 trestního řádu a předběžná opatření a zajišťovací úkony dle ustanovení § 67 až § 88o trestního řádu. V rámci vyhledávací a fixační funkce přípravného řízení se uplatní také operativně pátrací prostředky, prostřednictvím kterých jsou získávány důkazy o spáchané trestné činnosti a jejich výsledky mohou být dále použity jako důkazní materiál.

Další dvě funkce přípravného řízení jsou funkce verifikační, někdy též nazývaná jako filtrační, a funkce odklonná. Obě tyto funkce jsou spojeny se zásadou procesní ekonomie, dle které by orgán činný v trestním řízení měl postupovat co nejehospodárněji, tak aby nedocházelo ke zbytečným nákladům a zátěži stran, ale zároveň aby bylo dosaženo účelu řízení. Filtrační funkce „*má zabránit tomu, aby před soud byly stavěny osoby, u nichž podezření ze spáchání trestního činu není dostatečně odůvodněno. Jde totiž o to, že již samotné podání obžaloby a konání veřejného hlavního líčení je poměrně velmi intenzivním zásahem do občanských práv obviněného a má difamační účinky, např. poškozuje jeho dobrou pověst v zaměstnání, v bydlišti apod. Tomu je třeba zabránit tím, že se řízení včas zastaví již v přípravném řízení, jestliže je zřejmé, že podezření bylo liché nebo že důkazní nouze by beztak vedla ke zproštění obžaloby.*“²⁵

Odklonná funkce nebyla u přípravného řízení vždy, ale objevila se až v souvislosti se zavedením tzv. odklonů do trestního práva procesního. Trestní řád upravuje trestní příkaz, podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, dohodu o vině a trestu a v řízení ve věcech mládeže odstoupení od trestního stíhání, jejichž cílem je alternativním

²⁴ MUSIL, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, 1211 s., s. 537

²⁵ MUSIL, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, 1211 s., s. 538

způsobem věc vyřešit stejným plnohodnotným způsobem jako u standardního projednávání věci. V případě odklonů se zpravidla neuplatní stádium soudního projednání věci v hlavním líčení, ale trestní věc je vyřešena již v přípravném řízení. Mluvíme o zvláštních způsobech trestního řízení, jejichž použití je možné pouze za zákonem stanovených podmínek a jde zde kladen důraz na zájem poškozeného.²⁶ Cílem odklonné funkce přípravného řízení je tak zjednodušení a urychlení řízení, čímž se projevuje zásada procesní ekonomie.

²⁶<http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/odklony-v-trestnim-izeni>, citováno dne 16. 2. 2015

2 ZÁKLADNÍ ZÁSADY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ A OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY

Základní zásady trestního řízení jsou v právní nauce definovány jako „určité právní principy, vůdčí právní ideje, jimiž je ovládáno trestní řízení. Jsou projevem právně politického a právně filozofického přístupu k trestnímu řízení. V důsledku své povahy jsou základem, na kterém je vybudována organizace trestního řízení a úprava činnosti jeho orgánů.“²⁷ Zásady trestní řízení jsou upraveny jak na úrovni zákonné v § 2 trestního řádu, tak i na úrovni ústavní v Ústavě České republiky a Listině základních práv a svobod (dále jen LZPS), i na úrovni mezinárodní, např. v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. Na ústavní úrovni je upravena presumpce nevinoty, zásada veřejnosti, ústnosti, zásada stíhání jen ze zákonných důvodů, právo na obhajobu a právo na spravedlivý proces. To, že jsou tyto některé základní zásady trestního řízení upraveny na ústavní úrovni, jim zaručuje zvláštní postavení a klade zvýšený důraz na jejich dodržování pro zachování spravedlnosti. „Význam samotných zásad můžeme rozdělit na jejich funkce, které jsou:

- ❖ *poznávací (umožní nám pochopit cíle a souvislosti),*
- ❖ *interpretační (při výkladu zákona používáme základní zásady, které sledují cíl zákona),*
- ❖ *aplikační (zásady jsou jakýmsi vodítkem pro aplikaci sporných otázek),*
- ❖ *zákonodárná (základní zásady jsou definovány v úvodní části trestního řádu).“²⁸*

Základní zásady se nejvíce projeví v soudní fázi trestního řízení, ale své místo mají i v řízení přípravném, kde jsou ovšem modifikovány některými zvláštnostmi a výjimkami.²⁹ U použití operativně pátracích prostředků je zasahováno do základních práv a svobod, proto je nutné při jejich použití dodržovat základní principy trestního práva. Podmínky použití operativně

²⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9, s. 131

²⁸ <http://casopis.vsehrd.cz/2012/04/zasady-trestniho-rizeni/>, citováno dne 16.2.2015

²⁹ MUSIL, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, 1211 s., s. 540

pátracích prostředků můžeme rozdělit na obecné a podmínky speciální stanovené zákonem. „*Obecné podmínky společné všem operativně pátracím prostředkům úzce souvisí se základními zásadami trestního řízení.*“³⁰ Zatímco podmínky speciální jsou konkretizovány v jednotlivých zákonných ustanoveních týkající se toho kterého operativně pátracího prostředku a jejich obsah je k danému prostředku specifický.

2.1 Zásada řádného zákonného procesu

Zásada řádného zákonného procesu, nazývána též zásada stíhání jen ze zákonných důvodů, je jedna ze zásad, která je stanovena na ústavní úrovni, a to v ustanovení čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Zásada stanoví, že „nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.“ Zvláštní důležité postavení této zásadě přidává i její systematické zařazení na první místo mezi zásadami stanovenými v ustanovení § 2 trestního řádu. Zásadu řádného zákonného procesu můžeme označit jako nejdůležitější zásadu trestního procesu. V souvislosti s trestním řízením tato zásada garantuje, že nikdo nebude stíhán bezdůvodně, nebude bezdůvodně zasahováno do občanských práv a orgány činné v trestním řízení budou postupovat v souladu se zákonem.

Zásada zákonného procesu se projevuje „*také v úpravě dokazování v trestních věcech (například soud nesmí přihlížet k důkazům získaným hrozbou nezákonného donucení, přijímat svědectví svědků, kteří nebyli řádně poučeni, přihlížet k věcným a listinným důkazům získaným při nezákonné domovní prohlídce, používat odposlechy telekomunikačního provozu získaných bez povolení soudu etc.). Důkazy, které byly opatřeny, zajištěny či provedeny v rozporu se zásadou stíhání jen ze zákonných důvodů, mohou být v trestním řízení postiženy sankcí absolutní neúčinnosti a nemohou být použity, nemůže se k nim při rozhodování přihlížet, půjde-li o vadu při dokazování podstatnou, závažnou.*“³¹ Projevem této zásady v souvislosti s dokazováním je ustanovení

³⁰ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 64

³¹ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9, s. 139

§ 89 odst. 3 trestního řádu, které říká, že důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být použit v řízení s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila.

U operativně pátracích prostředků je zásada řádného zákonného procesu garantována v ustanovení § 158b trestního řádu, který stanovuje obecné zákonné podmínky pro použití operativně pátracích prostředků, za jiných podmínek než zákonem uvedených je jejich použití vyloučeno. Navíc dle § 158b odst. 2 trestního řádu používání operativně pátracích prostředků nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Tyto prostředky je možné použít jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo. Práva a svobody osob lze omezit jen v míře nezbytně nutné. Vzhledem k tomu, že výstupy operativně pátracích prostředků lze použít jako důkazy v trestním řízení, vztahuje se i na ně absolutní neúčinnost důkazů získaných nezákonným použitím operativně pátracích prostředků.

2.2 Zásada presumpce nevin

Ustanovení čl. 40 odst. 2 LZPS říká: Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena. Podobně definuje zásadu presumpce nevin i § 2 odst. 2 trestního řádu, podle kterého, dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen. Tato zásada je formulována i v článku 6 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Zásada presumpce nevin zaručuje, že s obviněným bude zacházeno stejně jako s každým jiným a bez předsudku viny. Navíc z hlediska dokazování jsou orgány činné v trestním řízení povinni vyhledávat důkazy jak v neprospěch, tak ve prospěch obviněného, a postupovat nestranně a nezaujatě, na druhou stranu ten není povinen dokazovat svoji nevinu.

Zásada presumpce nevin je důležitá ve všech fázích trestního řízení, tedy i v přípravném řízení, kde je použití operativně pátracích prostředků nejčastější. *„Zásada presumpce nevin se v případě úkonů předstíraný převod a použití*

*agenta projevuje ve zvláštním omezení orgánů činných v trestním řízení při řízení své činnosti v tom, že je nepřipustný takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání. Nelze připustit vzbuzování úmyslu v jiném spáchat trestný čin či vytváření podmínek k uskutečnění projeveného úmyslu spáchat trestný čin, pokud dosud nedošlo k jeho uskutečňování.*³²

2.3 Zásada oficiality

Definice zásady oficiality v trestním řízení je upravena v ustanovení § 2 odst. 4 trestního řádu, který zní, jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti. Trestní věci musí projednávat urychleně bez zbytečných průtahů. ...Trestní věci projednávají s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení. Zásada oficiality je spojena s požadavkem rychlosti řízení a zároveň musí být šetřena základní lidská práva a svobody. Projevem této zásady je ustanovení § 157 odst. 1 trestního řádu, podle kterého státní zástupce a policejní orgán jsou povinni organizovat svou činnost tak, aby účinně přispívali k včasnosti a důvodnosti trestního stíhání, a dále ustanovení § 158 odst. 1 trestního řádu, kdy policejní orgán je povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele; je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti. Zásada oficiality se uplatní ve všech stádiích trestního řízení a znamená „*nejen právo, ale i povinnost orgánů činných v trestním řízení provést určitý procesní*

³² HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 66

úkon, jsou-li dány zákonné podmínky pro jeho provedení bez ohledu na stanovisko a postavení dotčených osob (například obviněného, svědka, poškozeného).“³³

Pro použití operativně pátracích prostředků musí orgán činný v trestním řízení splnit řadu zákonných podmínek. *„Ačkoliv je použití operativně pátracích prostředků konstruováno v § 158b odst. 1 jako „oprávnění“, je třeba konstatovat, že projev zásady oficiality se transformuje v povinnost orgánu činného v trestním řízení podat návrh na použití operativně pátracích prostředků vždy, jsou-li k jejich použití naplněny podmínky příslušnému justičnímu orgánu, popřípadě v souladu s § 157 odst. 1 TrŘ přijmout taková organizační opatření, zajišťující k jejich provedení nejen zákonné, ale i materiální podmínky. Není-li potřeba předchozího souhlasu justičního orgánu, je policejní orgán povinen potřebný úkon provést.“³⁴* Projevem zásady oficiality není tedy pouze podání návrhu na použití operativně pátracích prostředků policejním orgánem, ale i uložení jejich použití ze strany státního zástupce, tak aby byla věc řádně objasněna a dále i jejich uložení předsedou soudu po podání obžaloby dle ustanovení § 158f trestního řádu.

2.4 Zásada bezprostřednosti

Zásada bezprostřednosti je upravena v ustanovení § 2 odst. 12 trestního řádu, který říká, že při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání smí soud přihlídnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny. Zásada bezprostřednosti je dále specifikována v ustanovení § 220 odst. 2 trestního řádu, kde je dále stanoveno, že při svém rozhodnutí smí soud přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a opírat se o důkazy, které strany předložily a provedly, případně které sám doplnil *„Zejména použití operativně pátracích prostředků, jejichž průběh a výsledek nebyl zachycen v podobě zvukového, obrazového nebo jiného záznamu při jejich použití, jímž § 158b odst. 3 TrŘ přiznává povahu důkazu v trestním řízení, se zpravidla neobejde bez svědeckých výpovědí osob, jejichž prostřednictvím orgán činný v trestním řízení opatřoval poznatky o trestném*

³³ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9, s. 147

³⁴ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 66

činu.³⁵ Ze zásady bezprostřednosti můžeme vyvodit dva požadavky. Za prvé, požadavek na provedení důkazů v hlavním líčení, osobní seznámení soudu se všemi důkazy a následně rozhodnutí na základě provedených důkazů. Za druhé, požadavek aby důkazy byly čerpány ze zdroje nejbližšího dokazované skutečnosti, soud by tak neměl dát přednost výpovědi z doslechu před výsledkem svědka, který dokazovanou skutečnost přímo vnímal.

2.5 Zásada práva na obhajobu

Základ zásady práva na obhajobu je zakotven v ustanovení čl. 40 odst. 3 LZPS podle kterého, má obviněný právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce a jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce. Zásada je dále rozvedena v ustanovení § 12 odst. 13 trestního řádu, kdy ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit obviněnému uplatnění jeho práv. Kromě jiného je zásada práva na obhajobu upravena i v článku 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Podstatou zásady práva na obhajobu tedy je povinnost orgánů činných v trestním řízení, aby ve všech stádiích trestního řízení umožnili obviněnému uplatnění jeho práv.

U použití operativně pátracích prostředků je projev zásady práva na obhajobu značně limitován, neboť jsou „specifický institut trestního řízení, který zejména s ohledem na prvek relativního utajení operativně pátrací činnosti dočasně pozastavuje účinky uplatnění zásady zajištění práva na obhajobu. O pozastavení účinků této zásady lze uvažovat nejdéle do doby sdělení obvinění podle § 160 TrŘ. Pozastaveno je nejen právo osoby, proti níž trestní řízení směřuje, hájit se sám, ale i právo hájit se prostřednictvím obhájce. K zachování prvku relativního utajení použití operativně pátracích prostředků lze ze závažných

³⁵ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 68

důvodů odmítnout právo nahlédnout do spisů podle § 65 odst. 2 TrŘ.“³⁶ V případě předstíraného převodu, sledování osob a věcí a použití agenta nelze ani uplatnit použití ustanovení § 165 trestního řádu, které umožňuje, aby policejní orgán připustil účast obviněného či jeho obhájce na vyšetřovacích úkonech, neboť je nelze považovat za vyšetřovací úkony.

2.6 Zásada veřejnosti

Úpravu zásady veřejnosti nalezneme v ustanovení čl. 38 odst. 2 LZPS. Pro trestní řízení je tato zásada upravena v ustanovení § 12 odst. 10 trestního řádu, kde je stanoveno, že trestní věci se před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání smí být veřejnost vyloučena jen v případech výslovně stanovených v tomto nebo zvláštním zákoně. Ovšem pro stádium přípravného řízení se tato zásada neuplatní, veřejnost je z přípravného řízení vyloučena, nemá právo účastnit se úkonů tohoto stádia ani seznámit se s vyšetřovacím spisem. Stejně tak i v případě použití operativně pátracích prostředků je zásada veřejnosti vyloučena, neboť jen tak je zachována jejich podstata. Pokud by se zásada veřejnosti uplatnila u operativně pátracích prostředků, jejich použití by již nemělo smysl, neboť právě tajnost a neveřejnost přispívají k získání důležitých důkazů pro další řízení. *„To však neznamená, že prvek veřejnosti při použití operativně pátracích prostředků je zcela potlačen. Je třeba vycházet z toho, že operativně pátrací prostředky jsou používány ve společnosti, nikoliv mimo ní. Reflektují na přirozeně vzniklou situaci ve společnosti, mnohdy na ni navazují a jsou ji schopny do určité míry i ovlivnit.*“³⁷

2.7 Zásada přiměřenosti

Poslední ze zásad, která se vztahuje k operativně pátracím prostředkům, je zásada přiměřenosti, kterou upravuje na ustavní úrovni ustanovení článku 4 odst. 4 LZPS, při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být

³⁶ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 68

³⁷ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 69

šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro jaké byla stanovena. Pro účely trestního řízení je tato zásada upravena v ustanovení § 2 odst. 4 trestního řádu. Zásada přiměřenosti, označovaná i jako zásada zdrženlivosti, se projevuje jako požadavek, aby orgány činné v trestním řízení minimálně zasahovaly do základních lidských práv a svobod zaručených LZPS a mezinárodními smlouvami a zásah do těchto práv je možný jen v odůvodněných případech, v nezbytné míře a na základě zákona. Minimalizace zásahu do základních práv a svobod se v případě operativně pátracích prostředků netýká pouze osoby ze spáchání trestného činu podezřelé, ale týká se i osob občanské společnosti.

„Pro případy použití operativně pátracích prostředků je zásada přiměřenosti obecně stanovena i v § 52 TrŘ, upravujícím povinnost jednat při provádění úkonů trestního řízení s osobami zúčastněnými na úkonu tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel trestního řízení. Vždy je nutné šetřit jejich osobnosti a jejich ústavou zaručených práv. Se zásadou přiměřenosti úzce souvisí i zásada subsidiarity stanovená ve větě druhé § 158b odst. 2 TrŘ. Stanoví, že tyto prostředky je možné použít jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak, nebo by jeho dosažení podstatně ztíženo. Účelová vázanost použití operativně pátracích prostředků, směřující k jejich výlučnému užití k získání skutečností důležitých pro trestní řízení, je dalším zákonným omezením proti jejich zneužití.“³⁸

Operativně pátrací prostředky jsou spojeny jak se zásadou přiměřenosti, tak se zásadou subsidiarity a dále i se zásadou procesní ekonomie trestního řízení. Nejenom, že se jedná o jedny z nejinvazivnějších opatření, která zasahují do lidských práv, s jejichž použitím se pojí i organizační, personální a ekonomické náklady. Proto je-li možné sledovaného cíle dosáhnout pomocí jiného prostředku, který je šetrnější k základním lidským právům a navíc i prostředkem ekonomičtější, je třeba použít tento důkazní prostředek. *„Není tedy například důvodné použít předstíraný převod v případě, že okruh věcí uvedených v § 158c odst. 1 TrŘ se nachází na místě, které je orgánům činným*

³⁸ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 70

*v trestním řízení známé, a předstíraným převodem nelze již věc blíže objasnit. V takovém případě je namístě realizovat vydání či odnětí věci, v kombinaci výkonem prohlídek a vstupu do obydlí, jiných prostor a pozemků, jakož i další ustanovení části první, hlavy čtvrté, oddílu třetího až pátého TrŘ.*³⁹

³⁹ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 70

3 OPERATIVNĚ PÁTRACÍ ČINNOST

Předtím než se dostaneme k jednotlivým druhům operativně pátracích prostředků, věnuji následující kapitole operativně pátrací činnosti a podpůrným operativně pátracím prostředkům. Mluvíme tak o uceleném systému postupů, které jsou uskutečňovány na základě zákona pověřeným policejním orgánem, kdy právní literatura uvádí: „Operativně pátrací činnost má mnoho aspektů a je širokou problematikou. ...Operativně pátrací činnost přispívá kupevnění zákonnosti, napomáhá zabraňování, odhalování, objasňování trestných činů a jejich prevenci.“⁴⁰

3.1 Operativně pátrací činnost obecně

„Operativně pátrací činnost policie má z hlediska ochrany společnosti před kriminalitou specifický charakter. Představuje soubor metod a prostředků používaných převážně utajovaným způsobem. Subjektem operativně pátrací činnosti jsou v zásadě k tomu určení specialisté a organizační útvary těchto bezpečnostních sborů jsou nejčastěji označovány pojmem kriminální policie.“⁴¹

Jedná se specifické prostředky a metody, které se vyvíjejí s ohledem na společnost, ve které působí, ale hlavně dle aktuálního stavu kriminality. Ve spojení s vývojem kriminality, je nutné přizpůsobit i operativně pátrací činnost aktuálním trendům trestné činnosti, tak aby účinně přispívala k jejímu odhalování. Navíc se jedná o jednu ze skutečně efektivních činností, prostřednictvím které lze dosáhnout ochrany zájmů společnosti.

Počátky operativně pátrací činnosti na našem území můžeme najít již v druhé polovině 18. století v dobách Tereziánsko Josefských reforem. V této době osvíceneckého absolutismu se společnost inspirovala ve Francii a přejala francouzský model policejní a justiční správy, jehož základy položil francouzský král Ludvík XIV., a to zřízením funkce královského úředníka „lieutenant de police“. Inspirován francouzských modelem provedl rakouský císař Josef II.

⁴⁰ RŮŽIČKA, M. Novela trestního řádu: Operativně pátrací prostředky. Právní rádce, 2001, č. 11, s.23, citováno z Musil, J. a kol. Kriminalistika. Naše Vojsko, Praha 1994, s. 196

⁴¹ DVOŘÁK, Vratislav a KLOUBEK, Martin. Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. 76 s. ISBN 978-80-7251-351-2, s. 7

rozsáhlou policejní reformu, která mimo jiné obsahovala i zřízení tajné agendy policejního ředitelství a tajné policejní činnosti. Dle naší terminologie bychom tuto část reformy označili jako operativně pátrací činnost policie. Ovšem ke kodifikaci formou zákonů dochází až v první polovině 90. let minulého století.⁴² Vzhledem k tomu, že se jedná o počátky kodifikace, měla operativně pátrací činnost mimoprocenší charakter, jejíž prostředky a metody byly upraveny z většiny interními normativními instrukcemi. Tyto předpisy byly podzákonné a utajované. Základ operativně pátrací činnosti byl upraven zákonem č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, účinným do 31.12.2008, a trestní řád tento institut vůbec neznal. Přestože interní předpisy nesměly obsahovat ustanovení v rozporu se zákonem, „specifické pro operativně pátrací činnost byly však úkony extra legem (mimo zákon), jejichž výsledky mohly být po tzv. „zprocesnění“ využity jako důkazy v trestním řízení. Operativní praxí je rovněž používán pojem „legalizovat“, který je však nesprávný, protože věc získaná nelegálně (tedy protizákonně), nemůže být použita v dokazování. Jedná se zde o právní doktrínu: „Plody z otráveného stromu jsou vždy otrávené“. „Důkaz získaný protizákonně nelze použít, ani když je materiálně pravdivý“.⁴³ Výsledky operativně pátrací činnosti a jejich procesní využitelnost tak byly velmi omezeny. Tato situace se ovšem změnila přijetím novely trestního řádu č. 265/2001 Sb., která začlenila část operativně pátrací činnosti do trestního řádu. Důkaz získaný prostřednictvím operativně pátracích prostředků upravených trestním řádem lze použít pouze za předpokladu splnění všech zákonných podmínek. Doktrína nezákonně získaného důkazu platí i dnes.

Definic operativně pátrací činnosti najdeme v právní literatuře několik. Například v knize Přípravné řízení trestní⁴⁴ (autor kapitoly Novotný, F.) je definována v nejobecnějším pojetí jako ucelený systém postupů, používání operativně pátracích prostředků, podpůrných operativně pátracích prostředků,

⁴² DVOŘÁK, Vratislav a KLOUBEK, Martin. Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. 76 s. ISBN 978-80-7251-351-2, s. 7-8

⁴³ DVOŘÁK, Vratislav a KLOUBEK, Martin. Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. 76 s. ISBN 978-80-7251-351-2, s. 7

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xxviii, 1443 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-741-3, s. 247

uskutečňovaný pověřeným policejním orgánem podle ustanovení trestního řádu, zákona o Policii České republiky, zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a z nich vycházejících interních aktů řízení (např. závazný pokyn policejního prezidenta č. 131/2001, o operativně pátrací činnosti), převážně utajovaným způsobem, zaměřený k ochraně zájmů chráněných zákony a mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, v trestněprávní oblasti a spočívající v soustavném získávání, shromažďování, prověřování, případně rozpracovávání operativních informací.

Naproti tomu v policejní literatuře je operativně pátrací činnost definována jako „*druh kriminalisticko bezpečnostní činnosti, který je tvořený systémem operativně pátracích opatření a úkonů, realizovaný především pracovníky služby kriminální policie a vyšetřování, založený na zákonech, mezinárodních smlouvách a příslušných interních normativních instrukcích, směřující za využití speciálních utajovaných i neutajovaných prostředků, metod a postupů k předcházení, zamezování, odhalování a objasňování trestných činů, zjištění jejich pachatelů, jakož i pátrání po osobách a jiných objektech.*“⁴⁵

Obě výše uvedené definice se shodují v základních znacích operativně pátrací činnosti. Za charakteristický znak můžeme označit právní povahu činnosti, což zahrnuje nejenom její formální právní úpravu zákonem, ale také fakt, že poskytuje právní záruku nad dodržováním principu zákonnosti. Dalším znakem je, že se jedná o systém, tvořený specifickými prostředky, metodami a postupy, jejichž obsah je tvořen soustavou operativně pátracích opatření, které se vyznačují určitými zvláštnostmi (např. výzvedný charakter, neveřejnost, včasnost). Tyto operativně pátrací opatření je možné dále členit dle jejich obsahu a účelu. V publikaci *Základy teorie a metodologie policejních věd*⁴⁶ uvádí autoři následující dělení:

- a) Operativně vyhledávací opatření – zahrnuje především opatření uskutečňovaná v rámci tzv. pátrání po horké stopě.

⁴⁵ PORADA, V. a kol. *Základy teorie a metodologie policejních věd a teorie policejně bezpečnostní činnosti*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7251-239-3, s. 192-193

⁴⁶ PORADA, V. a kol. *Základy teorie a metodologie policejních věd a teorie policejně bezpečnostní činnosti*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7251-239-3, s. 191-192

- b) Zpravodajsko operativní opatření – hlavní náplní, za využití dostupných operativně pátracích prostředků, je předcházet trestné činnosti, odhalovat trestné činy a pátrat po pachatelích.
- c) Operativně technická opatření – opatření, při kterých se používá zabezpečovací techniky dle zákona o Policii ČR.
- d) Informačně evidenční opatření – zajišťuje fungování informačního systému operativně pátrací činnosti.

Posledním z charakteristických znaků operativně pátrací činnosti je její zaměření na ochranu společenských hodnot. Jedná se o cílevědomé předcházení, zamezování, odhalování a objasňování trestných činů, ale i pátrání po skrývajících se pachatelích.⁴⁷ Tyto znaky se pak projevují v úkolech operativně pátrací činnosti, které se podle účelu rozlišují na:

- *„operativně pátrací činnost konaná s cílem zabránit trestným činům, odhalit je a objasnit jejich pachatele;*
- *operativně pátrací činnost konaná za účelem pátrání po osobách a věcech;*
- *operativně pátrací činnost konaná za účelem prevence trestných činů.“⁴⁸*

Kromě charakteristických znaků se *„tato činnost jako celek vyznačuje některými zvláštnostmi:*

- a) je důvěrné povahy a je uskutečňována speciálními metodami a prostředky, které jsou převážně utajované,*
- b) má průzkumný charakter, podnětem k jejímu provádění jsou často informační signály značně neurčité povahy, druh a volbu metod a prostředků jejího uskutečňování určuje charakter sledovaného cíle (zabránění spáchání protiprávního jednání, odhalení latentních trestných činů, pátrání po nezvěstných osobách atd.).⁴⁹*

⁴⁷ PORADA, V. a kol. Základy teorie a metodologie policejních věd a teorie policejné bezpečnostní činnosti. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7251-239-3. s. 189-194

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel. Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xxviii, 1443 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-741-3, s. 247

⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel. Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xxviii, 1443 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-741-3, s. 247

Protože při operativně pátrací činnosti dochází k získávání osobních údajů, je nutné při jejich zpracování postupovat dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen zákon o PČR), především dle ustanovení § 85 až 88 zákona o PČR, a dalších právních předpisů.⁵⁰ Podle ustanovení § 60 odst. 2 zákona o PČR zpracovávané informace musí policie zabezpečit před neoprávněným přístupem, změnou, zničením, ztrátou nebo odcizením, zneužitím nebo jiným neoprávněným zpracováním. Policie dále učiní nezbytná opatření pro zajištění bezpečnosti a spolehlivosti provozovaného informačního systému. K zabezpečení ochrany operativně pátrací činnosti na centrální a lokální úrovni slouží informační systém BLOKACE, jehož účelem je:

- a) *„zabránit narušení operativního rozpracování a poskytnout možnost soustředit další poznatky o trestné činnosti;*
- b) *zamezit zmaření účelu trestního řízení;*
- c) *zajistit ochranu informátora, agenta, osoby, která se podílí na sledování zásilky, předstíraném převodu nebo použití agenta a ochranu chráněné osoby.*⁵¹

3.2 Postupy operativně pátrací činnosti

Operativně pátrací činnost je realizována pomocí speciálních postupů, a to operativní pronikání, získávání a prověrka operativních informací, osobní pátrání a operativní rozpracování.

Operativní pronikání je utajené proniknutí policisty do zločineckého prostředí, mezi osoby podezřelé z trestné činnosti s cílem získat operativní informace. Na tento postup navazuje získávání a prověrka operativních informací, která spočívá v činnosti *„oprávněného policisty spočívající v získávání a prověřování poznatků o připravované, páchané nebo spáchané trestné činnosti za účelem odhalení trestných činů a zjištění jejich pachatelů. Není-li prověrkou operativních informací podezření z trestného činu vyloučeno, je oprávněný policista povinen tyto informace operativně rozpracovat nebo postoupit jinému*

⁵⁰ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

⁵¹ DVOŘÁK, Vratislav a KLOUBEK, Martin. Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. 76 s. ISBN 978-80-7251-351-2, s. 45

*příslušnému orgánu k dalšímu opatření.*⁵² Cílem je zjistit informace o osobách, kterým je pak třeba věnovat operativní zájem, tyto informace musí být konkrétní a mít jistou vypovídající hodnotu, která je v rámci prověrky ověřena z hlediska pravdivosti. Výsledkem prověrky je buďto ověření získaných informací nebo jejich vyvrácení. Tento postup poskytuje řadu důležitých informací a u méně závažné trestné činnosti je významná i rychlost řízení bez náročnějšího operativního rozpracování.

Další je osobní pátrání, které spočívá v pátrání po pachatelích, osobách a věcech související s trestnou činností. Pátrání se uskutečňuje nejenom prostřednictvím počítačových databází, evidenčních a pátracích systému Policie České republiky, ale i pomocí místních a osobních znalostí.

Posledním z postupů je operativní rozpracování, které využívá podpůrných operativně pátracích prostředků, prostřednictvím kterých jsou získávány a dokumentovány poznatky o trestné činnosti. Vzhledem k tomu, že již těmito postupy jsou získávány důležité poznatky pro další řízení, při operativním rozpracování se zakládá kriminální spis, ke kterému mají přístup pouze oprávněné osoby. Cílem této utajované činnosti je získání dostatečných podkladů pro zahájení úkonů trestního řízení. Pokud jsou zjištěny skutečnosti, které důvodně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a došlo k zahájení úkonů trestního řízení, dokumenty z kriminálního spisu se uloží do patřičného trestního spisu. V opačném případě, kdy nebyly zjištěny usvědčující skutečnosti, je operativní rozpracování ukončeno návrhem na ukončení operativního rozpracování.⁵³

Ve vazbě na trestní řízení můžeme operativně pátrací činnost rozdělit na dvě formy – mimoprocesní a procesní. V případě mimoprocesní formy je operativně pátrací činnost uskutečňována mimo trestní řízení ve vztahu k latentní kriminalitě. Tato činnost je převážně neveřejná a utajovaná, probíhající jako

⁵² DVOŘÁK, Vratislav a KLOUBEK, Martin. Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. 76 s. ISBN 978-80-7251-351-2, s. 38

⁵³ DVOŘÁK, Vratislav a KLOUBEK, Martin. Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. 76 s. ISBN 978-80-7251-351-2, s. 37-44

odhalování a pátrání, jehož cílem je získání podkladů pro zahájení trestního řízení. V rámci mimoprocesní formy je možné realizovat všechny výše uvedené postupy, které jsou upraveny v interních normách. Pokud, na základě zjištěných informací, dojde k zahájení trestního řízení, je možné použít oprávnění upravená v hlavě deváté trestního řádu, tím přecházíme do procesní formy operativně pátrací činnosti. V této fázi je možné použití nejenom již zmíněných postupů, opatření a metod, ale i operativně pátracích prostředků, tj. předstíraného převodu, sledování osob a věcí a použití agenta. Na rozdíl od mimoprocesní formy je možné výstupy procesní formy použít jako důkazy v trestním řízení. Navíc v procesní fázi se již uplatňuje výrazné postavení státního zástupce, který dozoruje přípravnému řízení a je odpovědný za jeho průběh, a to až do podání obžaloby.⁵⁴

3.3 Prostředky operativně pátrací činnosti

Operativně pátrací činnost je uskutečňována prostřednictvím následujících úkonů:

- a. operativně pátrací prostředky dle ustanovení § 158b až § 158f trestního řádu, kterými jsou předstíraný převod, sledování osob a věcí, použití agenta;
- b. odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle ustanovení § 88 a násl. trestního řádu, zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování dle § 86 a násl. trestního řádu;
- c. podpůrné operativně pátrací prostředky dle ustanovení § 72 až § 77 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, jimiž jsou informátor, krycí prostředky, krycí doklad, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky;
- d. podpůrné operativně pátrací prostředky dle ustanovení § 38 až § 43 zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, kterými jsou krycí prostředek, krycí doklad, zabezpečovací technika, zvláštní finanční prostředky a informátor;

⁵⁴ PORADA, V. a kol. Základy teorie a metodologie policejních věd a teorie policejně bezpečnostní činnosti. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7251-239-3, s. 194-196

- e. podpůrné operativně pátrací prostředky dle ustanovení § 16 až § 16c zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážích České republiky, jimiž jsou zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky.

Jednotlivé druhy operativně pátracích prostředků jsou stěžejním tématem práce, ovšem než se jimi budu podrobněji zabývat, považuji za důležité věnovat následující kapitole právní úpravě podpůrných operativně pátracích prostředků dle zákona o PČR.

3.4 Podpůrné operativně pátrací prostředky

Dle ustanovení § 72 zákona o PČR je policista při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s trestním řízením a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby oprávněn používat podpůrné operativně pátrací prostředky, kterými jsou:

- a) informátor,
- b) krycí prostředky,
- c) zabezpečovací technika,
- d) zvláštní finanční prostředky.

Právní úprava podpůrných operativně pátracích prostředků není obsažena pouze v zákoně o PČR, ale najdeme ji i v zákoně o Vězeňské službě a justiční strážích ČR a v zákoně o Celní správě ČR. Jedná se o taxativní výčet prostředků, prostřednictvím kterých se operativně pátrací činnost realizuje.

Rozdíl mezi podpůrnými operativně pátracími prostředky a operativně pátracími prostředky upravenými trestním řádem je hlavně ve fázi, ve které se používají. Realizace podpůrných prostředků má své místo především v mimoprocesní fázi, kdy ještě nebylo zahájeno trestní řízení dle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu, ale nedošlo ani k vyhotovení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení policejním orgánem, ani tyto úkony nebyly provedeny jako úkony neodkladné a neopakovatelné dle ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu. Další rozdíl je v subjektu, který je oprávněn k jejich použití. U operativně pátracích prostředků je oprávněn k použití policejní orgán, kterým nemusí být jen policista, ale všechny složky vyjmenované v ustanovení § 12 odst. 2 trestního řádu, zatímco v případě podpůrných prostředků je tímto subjektem orgán na základě zákonného

zmocnění, tj. dle zákona o PČR je to policista, dle zákona o celní správě celník a pověřené orgány vězeňské služby dle zákona o vězeňské službě a justiční stráž. Navíc lze podpůrné prostředky použít v řízení o jakémkoliv trestném činu, oproti operativně pátracím prostředkům, pro které trestní řád stanovuje zákonné podmínky.

Při získávání poznatků, předcházení trestné činnosti nebo v souvislosti s trestním řízením lze použít všechny podpůrné operativně pátrací prostředky nebo jen některé z nich v závislosti na potřebách a okolnostech případu týkajícího se jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu. Pro další výklad týkající se jednotlivých druhů podpůrných operativně pátracích prostředků se zaměřím na ty, které upravuje zákon o PČR.

3.5 Jednotlivé druhy podpůrných operativně pátracích prostředků

A. Informátor

Dle ustanovení § 73 zákona o PČR se informátorem rozumí fyzická osoba, která poskytuje policii informace a služby takovým způsobem, aby nebyla vyzrazena její spolupráce s policií. Zákon nestanovuje věk osoby informátora ani další podrobnosti, lze tedy předpokládat, že informátorem může být jakákoliv osoba, která utajovaným způsobem spolupracuje s policií nebo jen s konkrétním policistou.

B. Krycí prostředky

Ustanovení § 74 zákona o PČR upravuje krycí prostředky jako věc, včetně krycího dokladu, prostor nebo činnost sloužící k zastírání skutečné totožnosti osoby, k zabránění vyzrazení její činnosti nebo k zastírání činnosti policie. Vzhledem k tomu, že operativně pátrací činnost se z většiny odehrává ve „zločineckém“ prostředí, které pro příslušníka policie může být nebezpečné, navíc by prozrazením mohlo dojít ke zmaření jeho úkolu, je možné zakrýt jeho totožnost a příslušnost k policii.

C. Krycí doklad

Krycím dokladem se pro účely zákona o PČR rozumí listina, popřípadě jiný dokument sloužící k zastírání skutečné totožnosti osoby, k zabránění

vyzrazení činnosti, krycího prostředku nebo zabezpečovací techniky, k zastírání policejní činnosti anebo k jiným podobným účelům, jak stanoví ustanovení § 75 zákona o PČR. Zákon zde stanovuje i jistá omezení, kdy dle odst. 2 krycím dokladem nesmí být průkaz poslance nebo senátora, člena vlády, guvernéra České národní banky, člena Nejvyššího kontrolního úřadu, inspektora Úřadu pro ochranu osobních údajů a soudce Ústavního soudu, služební průkaz soudce a státního zástupce a doklad osoby žijící nebo zemřelé. Aby nedošlo k vyzrazení, a je-li to vzhledem k účelu krycího dokladů nutné, je možné tyto údaje zanést do informačních systémů vedených podle jiných právních předpisů⁵⁵ (např. živnostenský rejstřík) nebo provést jejich změnu, blokaci či vymazání, úkony s údaji provádí policie či ministerstvo. Tyto údaje jsou vedeny společně s ostatními a správní orgány na žádost policie nebo ministerstva vydají krycí doklad a či provedou potřebné opatření. K opatření krycích dokladů policií nebo ministerstvem je nutný souhlas ministra vnitra. O všech vydaných krycích dokladech je ministerstvem vedena evidence. Všechny úkony v souvislosti s krycími doklady jsou prováděny utajovaným způsobem, tak aby nedošlo k jejich vyzrazení.

D. Zabezpečovací technika

Dle ustanovení § 76 zákona o PČR se zabezpečovací technikou rozumí technické prostředky, zařízení a jejich soubory používané za účelem předcházení nebo odstranění ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti. O konkrétních druzích zabezpečovací techniky zákon mlčí. Jedná se o operativní techniku, která se neustále vyvíjí v souvislosti s vývojem kriminality, ale s rozvojem vědy a techniky pro tuto oblast, proto nelze podat její taxativní výčet. Je to například technické zařízení používané k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.

E. Zvláštní finanční prostředky

Zvláštní finanční prostředky jsou upraveny ustanovením § 77 zákona o PČR. Jedná se o vyčleněné finanční prostředky, které jsou používány k úhradě některých výdajů v souvislosti se získáváním poznatků o trestné činnosti, používáním podpůrných operativně pátracích prostředků, používáním operativně

⁵⁵ Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy

pátracích prostředků podle trestního řádu a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby. Vzhledem k tomu, že se jedná o zvláštní finanční prostředky, nevztahují se na nakládání s nimi právní předpisy o finančním hospodaření s prostředky státu. Přestože se jedná o další z utajovaných činností, jedná se o finanční prostředky z veřejných zdrojů a pro hospodaření s nimi je nutná transparentnost. Proto je policista nakládající se zvláštními finančními prostředky povinen nakládat s nimi hospodárně a v souladu s účelem, na který byly poskytnuty.

4 OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY

Problematika operativně pátracích prostředků je velmi široká. Zahrnuje i odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle ustanovení § 88 a násl. trestního řádu, zadržení a otevření zásilek, jejich záměnu a sledování dle § 86 a násl. trestního řádu. V následujících kapitolách se budu věnovat pouze operativně pátracím prostředkům dle ustanovení § 158b a následujících trestního řádu.

Podle ustanovení § 158b trestního řádu je policejní orgán, pokud k tomu byl pověřen příslušným ministrem, a jde-li o útvar Policie České republiky, policejním prezidentem, jde-li o Generální inspekci bezpečnostních sborů, jejím ředitelem, jde-li o útvar Vojenského zpravodajství, jeho ředitelem, a jde-li o útvar Bezpečnostní informační služby, jejím ředitelem, a jde-li o útvar Úřadu pro zahraniční styky a informace, jeho ředitelem, oprávněn v řízení o úmyslném trestném činu používat operativně pátrací prostředky, kterými se rozumí

- a) předstíraný převod,
- b) sledování osob a věcí,
- c) použití agenta.

Jedná o jedny z prostředků operativně pátrací činnosti, jak jsem naznačila již výše v jejich výčtu (kapitola 3.3). Setkáváme se ale i s názorem, že „operativně pátrací prostředky jsou zcela mylně spojovány s operativně pátrací činností policejních orgánů, tedy s jejich vyhledávací činností. ...Operativně pátrací činnost je činností vykonávanou podle policejního zákona, navíc zdůrazněnou, že jde o činnost před zahájením úkonů trestního řízení (§163 odst. 3). Naproti tomu operativně pátrací prostředky jsou prostředky zakotvené v trestním řádu, jejichž podmínkou použití je zahájení úkonů trestního řízení. Proto je zcela vyloučeno, aby operativně pátrací prostředky byly využívány v rámci operativně pátrací činnosti, a navíc aby v rámci operativně pátrací činnosti byly použity jakékoli důkazní prostředky zakotvené v trestním řádu.“⁵⁶ Ovšem jak vyplývá z předchozích kapitol, ve své práci vycházím z policejní literatury, která operativně pátrací prostředky řadí mezi prostředky operativně pátrací činnosti.

⁵⁶ CHMELÍK, Jan a kol. Trestní řízení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 509 s. Monografie. ISBN 978-80-7380-488-6, s. 270

4.1 Pojem operativně pátrací prostředky

Operativně pátrací prostředky můžeme definovat jak pozitivně, tak negativně. Dle pozitivního vymezení „*operativně pátrací prostředky, mezi které patří předstíraný převod, sledování osob a věci a použití agenta, představují souhrn opatření policejních orgánů uskutečňovaných podle trestního řádu a v souladu s dalšími právními předpisy, jejichž účelem je předcházení, odhalování a objasňování trestné činnosti, jakož i pátrání po skrývajících se pachatelích, pátrání po hledaných nezvěstných osobách a pátrání po věcných důkazech.*“⁵⁷

Naproti tomu negativní vymezení je výčtem prostředků, které operativně pátracími prostředky nejsou.⁵⁸

- zpravodajské prostředky podle § 7 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů (zpravodajská technika, krycí prostředky a krycí doklady, sledování)
- zpravodajské prostředky podle § 11 a násl. zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů,
- využívání sledování osob a věcí, krycích dokladů, nástrahové a zabezpečovací techniky a osob jednajících v jejich prospěch, které musí být starší 18 let, Úřadem pro zahraniční styky a Vojenskou zpravodajskou službou (§18 odst. 1 a 3 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění zákona č. 118/1995 Sb.)
- podpůrné operativně pátrací prostředky dle ustanovení § 72 až § 77 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- podpůrné operativně pátrací prostředky dle ustanovení § 38 až § 43 zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů,

⁵⁷ FRYŠTÁK, Marek. Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007. 205 s. ISBN 978-80-87071-18-2, s. 151

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel. Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xxviii,1443 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-741-3, s. 247-248

- podpůrné operativně pátrací prostředky dle ustanovení § 16 až § 16c zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů,

Zákonný výčet operativně pátracích prostředků je taxativní a nelze jej dále rozšiřovat a to ani pomocí argumentu per analogiam.⁵⁹

4.2 Obecné podmínky pro použití operativně pátracích prostředků

Přestože jsou jednotlivé druhy operativně pátracích prostředků vzájemně odlišné, trestní řád upravuje v ustanovení § 158b obecné podmínky pro jejich použití. Tyto podmínky jsou společné pro všechny, tj. pro předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta. Aby zvukové, obrazové a jiné záznamy získané prostřednictvím operativně pátracích prostředků mohly být použity jako důkazy v trestním řízení, musí být splněny nejenom obecné podmínky, ale i podmínky konkrétní, které jsou stanoveny zvlášť pro jednotlivé operativně pátrací prostředky. Trestní řád pro použití operativně pátracích prostředků stanovuje následující obecné podmínky⁶⁰:

- *„Operativně pátrací prostředky může v trestním řízení používat pouze oprávněný policejní orgán, který je k tomuto pověřen příslušným subjektem (§ 158b odst. 1 trestního řádu).*
- *Musí se jednat o trestní řízení o úmyslném trestném činu (§ 158b odst. 1 trestního řádu)*
- *Použití operativně pátracích prostředků nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení, tj. musí se jednat o získání skutečností důležitých pro trestní řízení k prověření skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán konkrétní trestný čin nebo že je páchána konkrétní trestná činnost (§ 158b odst. 2 trestního řádu).*

⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1985

⁶⁰ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 37

- *Operativně pátrací prostředky je možné použít jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztížené. Uvedené přitom musí být v žádosti o povolení použití operativně pátracích prostředků konkrétně zdůvodněno (§ 158b odst. 2 trestního řádu).*
- *Práva a svobody osoby při použití těchto prostředků je možné omezit jen v míře nezbytně nutné (§ 158b odst. 2 trestního řádu).*
- *K použití operativně pátracích prostředků musí být státním zástupcem vydáno povolení. Nesnese-li věc odkladu, lze operativně pátrací prostředky použít i bez tohoto povolení, ale toto povolení musí být bezodkladně dodatečně vyžádáno (kromě v zákoně vymezených případech sledování osob a věci a použití agenta, kdy je nezbytné předchozí povolení soudce).*
- *V případě, že toto povolení policejní orgán do 48 hodin neobdrží, je povinen použití operativně pátracích prostředků ukončit a případný záznam pořízený při jejich použití zničit a informace, které se policejní orgán v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.*
- *Ke sledování osob a věci, pokud má být tímto sledováním zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků (§ 158d odst. 3 trestního řádu), a pro použití agenta (§ 158e odst. 4 trestního řádu) je nezbytné předchozí povolení soudce.*
- *O použití operativně pátracích prostředků musí být sepsán záznam o použití operativně pátracího prostředku (předstíraný převod, použití agenta), resp. u sledování osob a věci i protokol s náležitostmi stanovenými trestním řádem (§ 55 a 55a).*
- *Pokud nebyly při použití operativně pátracích prostředků zjištěny skutečnosti důležité pro trestní řízení, je nutno pořízené záznamy předepsaným způsobem zničit.*

- *Objeví-li se důvod pro použití operativně pátracích prostředků až po podání obžaloby, o jejich použití rozhoduje předseda senátu soudu prvního stupně, a to i bez návrhu státního zástupce (§ 158f trestního řádu).“*

Nejdůležitější obecné podmínky pro použití všech operativně pátracích prostředků dle výše uvedeného výčtu je možné stručně definovat takto: musí se jednat o řízení o úmyslném trestném činu, musí být zjištěny skutečnosti důležité pro trestní řízení, za podmínky subsidiarity použití operativně pátracích prostředků a minimalizace zásahu do základních práv a svobod.

4.3 Subjekty použití operativně pátracích prostředků

Specifičnost institutu operativně pátracích prostředků se projevuje také v subjektech – orgány činné v trestním řízení, které jsou oprávněny k jejich použití. *„Za subjekty trestního řízení považujeme ty činitele, kteří mají a vykonávají vlastním jménem vliv na průběh řízení, a kterým zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo procesní povinnosti. Mezi subjekty trestního řízení je třeba zařadit orgány činné v trestním řízení, mezi které § 12 odst. 1 TrŘ řadí soud, státního zástupce a policejní orgán.“*⁶¹ Tyto subjekty jsou na základě dalších ustanovení trestního řádu oprávněny k použití operativně pátracích prostředků, v případě policejního orgánu či mají (státní zástupce, soud) povolovací a nařizovací oprávnění pro použití operativně pátracích prostředků.

4.3.1 Policejní orgán

Obecnou definici policejního orgánu, který je v rámci své působnosti oprávněn ke všem úkonům trestního řízení, pokud zákon jeho oprávnění výslovně nevylučuje, upravuje trestní řád v ustanovení § 12 odst. 2, kdy policejními orgány se rozumějí:

- a) útvary Policie České republiky,
- b) Generální inspekce bezpečnostních sborů v řízení o trestných činech příslušníků Policie České republiky, příslušníků Vězeňské služby České republiky, celníků anebo zaměstnanců České republiky zařazených

⁶¹ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 58-59

- k výkonu práce v Policii České republiky, nebo o trestných činech zaměstnanců České republiky zařazených k výkonu práce ve Vězeňské službě České republiky anebo v Celní správě České republiky, spáchaných v souvislosti s plněním jejich pracovních úkolů,
- c) pověřené orgány Vězeňské služby České republiky v řízení o trestných činech osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence, spáchaných ve vazební věznici, věznici nebo v ústavu pro výkon zabezpečovací detence,
 - d) pověřené celní orgány v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů a předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, a to i v případech, kdy se jedná o trestné činy příslušníků ozbrojených sil nebo bezpečnostních sborů, a dále porušením právních předpisů při umístění a pořízení zboží v členských státech Evropských společenství, je-li toto zboží dopravováno přes státní hranice České republiky, a v případech porušení předpisů daňových, jsou-li celní orgány správcem daně podle zvláštních právních předpisů,
 - e) pověřené orgány Vojenské policie v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil a osob, které páchají trestnou činnost proti příslušníkům ozbrojených sil ve vojenských objektech, proti vojenským objektům, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany,
 - f) pověřené orgány Bezpečnostní informační služby v řízení o trestných činech příslušníků Bezpečnostní informační služby,
 - g) pověřené orgány Úřadu pro zahraniční styky a informace v řízení o trestných činech příslušníků Úřadu pro zahraniční styky a informace,
 - h) pověřené orgány Vojenského zpravodajství v řízení o trestných činech příslušníků Vojenského zpravodajství,
 - i) pověřené orgány Generální inspekce bezpečnostních sborů v řízení o trestných činech příslušníků Generální inspekce bezpečnostních sborů nebo o trestných činech zaměstnanců České republiky, zařazených k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů.

Pro použití operativně pátracích prostředků je nutné zvláštní pověření policejního orgánu, proto trestní řád v ustanovení § 158b odst. 1 dále specifikuje oprávněné policejní orgány. K použití operativně pátracích prostředků je tak oprávněn

policejní orgán, pokud k tomu byl pověřen příslušným ministrem, a jde-li o útvar Policie České republiky, policejním prezidentem, jde-li o Generální inspekci bezpečnostních sborů, jejím ředitelem, jde-li o útvar Vojenského zpravodajství, jeho ředitelem, a jde-li o útvar Bezpečnostní informační služby, jejím ředitelem, a jde-li o útvar Úřadu pro zahraniční styky a informace, jeho ředitelem.⁶²

V rámci organizační struktury je policie tvořena útvary, viz. ustanovení § 6 odst. 1 zákona o PČR. K operativně pátrací činnosti a tedy i k používání operativně pátrací prostředků jsou ovšem příslušné pouze útvary pověřené policejním prezidentem dle závazného pokynu policejního prezidenta č. 190/2008, o operativně pátrací činnosti a zřizování pracovních týmů a pracovních skupin. Jedná se o Úřad služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV) Policejního prezidia České republiky, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu SKPV, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV, Útvar zvláštních činností SKPV, Útvar speciálních činností SKPV, Národní protidrogová centrála SKPV, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV a útvary s územně vymezenou působností SKPV Policie České republiky. Využívat operativně pátrací prostředky jsou oprávněni, dle výše uvedeného, policejní příslušníci zařazení v jednotlivých útvarech.⁶³ Oprávněným policistou k použití operativně pátracích prostředků je dle ustanovení § 92 zákona o PČR příslušník zahraničního bezpečnostního sboru a to za podmínek v rozsahu a způsobem stanovenými mezinárodní smlouvou.

Navíc dle ustanovení § 91 zákona o PČR je policie oprávněna použít podpůrné a operativně pátrací prostředky na žádost zahraničního bezpečnostního sboru a se souhlasem policejního prezidenta (§ 92 odst. 2 zákona o PČR) a příslušného cizího státního orgánu využít příslušníka zahraničního bezpečnostního sboru k provedení předstíraného převodu, ke sledování osob a věcí, ale i jako agenta. Tento postup je dále upraven zákonem č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

⁶² § 158b odst. 1 trestního řádu

⁶³ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1988-1989

4.3.2 Státní zástupce

Přestože ustanovení § 158b odst. 1 trestního řádu uvádí jako subjekt použití operativně pátracích prostředků pouze policejní orgán, tento není jediným subjektem příslušným pro jejich použití. Dle ustanovení § 174 odst. 2 písm. c) trestního řádu je státní zástupce vykonávající dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení oprávněn zúčastnit se provádění úkonů policejního orgánu, osobně provést jednotlivý úkon nebo i celé vyšetřování a vydat rozhodnutí v kterékoliv věci. Státní zástupce je povinen postupovat podle ustanovení trestního řádu pro policejní orgán a proti jeho rozhodnutí je přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu. Z tohoto vyplývá, že i státní zástupce je oprávněným subjektem pro použití operativně pátracích prostředků, jeho oprávnění se ale projevuje především jako povolovací, nařizovací a kontrolní činnost u operativně pátracích prostředků.

4.3.3 Soud

*„Úloha soudu ve všech druzích přípravného řízení se omezuje na přezkumnou činnost a rozhodovací činnost o procesních úkonech, kterými je zásadním způsobem zasahováno do práv a svobod člověka. Jak přezkumná, tak i rozhodovací činnost soudu v přípravném řízení trestním jsou vykonávány na základě vnějších podnětů.“*⁶⁴ Rozhodovací činnost soudu o procesních úkonech se vztahuje i na rozhodování o operativně pátracích prostředcích, neboť dle ustanovení § 158f trestního řádu objeví-li se důvod pro použití operativně pátracích prostředků až po zahájení trestního stíhání, postupuje se podle § 158b až 158e trestního řádu. Po podání obžaloby o jejich použití ovšem rozhoduje předseda senátu soudu prvního stupně, a to i bez návrhu státního zástupce.

Dle ustanovení § 158d odst. 3 trestního řádu povoluje soudce sledování osob a věcí, kterým má být zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků. Navíc soudce vrchního soudu

⁶⁴ CHMELÍK, Jan a kol. Trestní řízení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 509 s. Monografie. ISBN 978-80-7380-488-6, s. 307

na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství vydává povolení k použití agenta (ust. § 158e odst. 4 trestního řádu).

5 JEDNOTLIVÉ DRUHY OPERATIVNĚ PÁTRACÍCH PROSTŘEDKŮ

„Česká právní úprava i evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod umožňují použití zastřených policejních operací i operativně pátracích prostředků. Mezi ně je podle naší platné právní úpravy třeba zařadit předstíraný převod (§ 158c TrŘ), sledování osob a věci (§ 158d TrŘ) a použití agenta (§ 158e TrŘ); věcně je jim však blízký i odposlech a záznam telekomunikačního provozu (§ 88 a 88a TrŘ), záměna zásilky (§ 87b TrŘ). Svou povahou jde vesměs o postupy, které mohou být efektivní pouze tehdy, pokud jsou prováděny utajeně. ... Evropský soud pro lidská práva přitom v této souvislosti konstatuje, že právní úprava použitelnosti těchto operativně pátracích prostředků je v zásadě věci národních právních úprav, vyžaduje však, aby jejich použití bylo podmíněno kontrolou nezávislého orgánu soudního typu, a vylučuje jejich použití k iniciaci trestněprávně postižitelného jednání.“⁶⁵ Jak je patrné z krátkého úvodu, následující kapitola bude věnována jednotlivým druhům operativně pátracích prostředků dle trestního řádu (předstíraný převod, sledování osob a věci, použití agenta).

5.1 Předstíraný převod

Předstíraným převodem, upraveným v ustanovení § 158c trestního řádu, se rozumí předstírání koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu věci. Toto ustanovení umožňuje policejním orgánům předstírat smlouvu o koupi a prodeji, darovací smlouvu, nabytí vlastnictví v dědickém řízení a další způsoby převodu předmětu plnění včetně převodu věci.⁶⁶ „Ustanovení upravující předstíraný převod je průlomem do zásady právní jistoty, která zaručuje, že právní úkon je činěn po právu, tedy svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný (srov. § 37 ObčZ, § 547, § 580 NObčZ), přičemž jde o neplatnost absolutní, která působí s ohledem na to, že je stanovena ve veřejném zájmu přímo ze zákona (ex lege), a to od počátku. V tomto případě

⁶⁵ SOTOLÁŘ, A., Púry, F. Skrytá reakce policie na již spáchanou trestnou činnost. Trestněprávní revue, 2003, č. 1, s. 5-13, s. 7

⁶⁶ VANTUCH, Pavel. Hospodářská trestná činnost. 2., dopl. a přeprac. vyd. Brno: Rašínova vysoká škola, 2010. 287 s. ISBN 978-80-87001-19-6, s. 68

*jde o dovolený zásah státu v zájmu odhalení, prověření nebo prokázání úmyslného trestného činu, který bezprostředně souvisí s tímto převodem.*⁶⁷

Aby bylo možné předstíraný převod uskutečnit, musí se týkat některé ze zákonem stanovených věcí. Předmětem předstíraného převodu, dle ustanovení § 158c trestního řádu, může být jen věc:

- a) k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení,
- b) jejíž držení je nepřipustné,
- c) která pochází z trestného činu, nebo
- d) která je určena ke spáchání trestného činu.

Je nepřipustné, aby se předstíraný převod týkal jiné věci než výše uvedené.

A. Věc, k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení

Jedná se o věci, „*k jejichž nabytí, držení, ale i nakládání s nimi, je nutný souhlas, průkaz nebo jiný úkon mající charakter povolení*“⁶⁸, např. udělení licence. Mluvíme zde zejména o omamných látkách, psychotropních látkách, prekursorech a jedech, radioaktivních materiálech, střelných zbraních a střelivu, výbušninách a vojenském materiálu.⁶⁹

B. Věc, jejíž držení je nepřipustné

V tomto případě jsou to věci, jejichž držení je vyloučené a nesmějí být předmětem vlastnických vztahů. Jsou to zakázané střelné zbraně a střelivo, zakázaná vojenská munice, některé výbušniny a některý radioaktivní materiál.⁷⁰

C. Věc, která pochází z trestného činu

„Věcí, která pochází z trestného činu, je věc, kterou si pachatel neoprávněně přisvojil spácháním úmyslného trestního činu, ale i to, co bylo

⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1996

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1996

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1996-1997

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1997

*trestným činem vyrobeno (tzv. producta sceleric, např. padělané peníze u trestného činu padělání a pozměnění peněz podle § 233 TrZ), dále to, co bylo trestným činem získáno (tzv. celere quaesita, např. úplatek u § 331 nebo 257 TrZ, úplata za vyzvědačství podle § 316 TrZ).*⁷¹ U věci, která pochází z trestného činu, není vyžadována nezvratná jistota, že se jedná o věc pocházející z trestného činu, ale postačuje odůvodněný předpoklad na základě již provedených šetření a dokazování.

D. Věc, která je určena ke spáchání trestního činu

*„Věc je určena ke spáchání trestného činu, pokud byla opatřena za účelem spáchání trestného činu, přičemž mohla být již i ke spáchání trestného činu užita, pokud tím nebylo její využití vyčerpáno, ale pachatel zamýšlí ji použít ještě při páchaní dalšího trestného činu nebo i dalších trestných činů (tzv. potenciální instrumenta sceleris – např. kasařské nebo padělatelské náčiní, zařízení na výrobu omamných a psychotropních látek, zařízení na výrobu lihu apod.). Ani zde se nevyžaduje nezvratná jistota.“*⁷²

5.1.1 Povolení státního zástupce

Rozhodnutí o povolení či nepovolení předstíraného převodu je dle ustanovení § 158c odst. 2 trestního řádu svěřeno do pravomoci státního zástupce, který k jeho vydání přistoupí na základě spolehlivé znalosti skutkového stavu. Povolení je vydáváno písemně ve formě opatření, proti kterému není přípustná stížnost, a tudíž nemusí být ani doručováno. Příslušnost státního zástupce pro vydání povolení k předstíranému převodu zmíněné ustanovení trestního řádu neupravuje. *„V úvahu přichází dvě možnosti řešení. V návaznosti na počátek přípravného řízení je třeba rozlišovat jednak převod, který bude proveden před vydáním záznamu podle § 158 odst. 3 trestního řádu a kdy půjde o neodkladný nebo neopakovatelný úkon a dále převod po vyhotovení záznamu. V prvním případě se zdá být jasná příslušnost jediného státního zástupce, daná*

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1997

⁷² ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1997-1998

*např. sídlem složky, která o souhlas požádala, ve druhém případě může být uplatněna příslušnost obecná.*⁷³

Může ovšem nastat situace, kdy je nutné provést předstíraný převod jako neodkladný úkon a není možné vyčkat povolení státního zástupce. V takovém případě, nesnese-li věc odkladu, lze předstíraný převod provést i bez povolení, ustanovení § 158c odst. 3 trestního řádu. Policejní orgán je však povinen o povolení bezodkladně dodatečně požádat, a pokud je do 48 hodin neobdrží, je povinen provádění předstíraného převodu ukončit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.⁷⁴ „Bezodkladnost v případě dodatečného požádání o povolení se posuzuje jako doba co nejkratší s přihlédnutím k povaze a závažnosti věci a vždy tak, aby státní zástupce mohl věc náležitě přezkoumat a vydat či nevydat povolení dodatečně. Lhůta 48 hodin se počítá od okamžiku, kdy k předstíranému převodu došlo (nebo mělo dojít), ne od okamžiku, kdy státní zástupce obdržel žádost policejního orgánu o povolení.“⁷⁵

Dodatečné vydání povolení státním zástupcem je možné pouze za předpokladu, že byly splněny podmínky pro provedení předstíraného převodu bez povolení, ale zároveň byly splněny podmínky pro vydání povolení k předstíranému převodu v době jeho provádění. Povolení je nutné vydat tak, aby policejnímu orgánu provádějící předstíraný převod bylo doručeno do 48 hodin. Pokud státní zástupce dodatečné povolení nevydá, je policejní orgán povinen provedení předstíraného převodu neprodleně ukončit a veškeré informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.⁷⁶

⁷³ FENYK, J. Postavení státního zástupce v trestním řízení po novele trestního řádu. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, s. 38-51, s. 41

⁷⁴ § 158c odst. 3 trestního řádu

⁷⁵ RŮŽIČKA, M. K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost, možnosti ustavení specializovaných justičních orgánů pro stíhání korupce, publikováno na www.mvcr.cz, s. 9

⁷⁶ RŮŽIČKA, M. K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost, možnosti ustavení specializovaných justičních orgánů pro stíhání korupce, publikováno na www.mvcr.cz, s. 9

5.1.2 Záznam o předstíraném převodu

O průběhu a uskutečnění předstíraného převodu sepíše policejní orgán záznam, který je povinen do 48 hodin doručit státnímu zástupci.⁷⁷ O předstíraném převodu se tedy nepsuje protokol dle ustanovení § 55 odst. 1 trestního řádu, záznam ale musí obsahovat podobné údaje jako protokol, tj. údaje o zúčastněných osobách, o průběhu a hlavně o předmětu předstíraného převodu. Vzhledem k tomu, že záznam obsahuje i popis vlastního skutkového děje, je záznam dokladem o průběhu předstíraného převodu. „*Tento záznam je jednak informací určenou pro státního zástupce vykonávajícího ve věci dozor, o tom, že takový úkon policejní orgán provedl; je tedy mj. signálem pro to, aby státní zástupce přezkoumal, zda úkon byl proveden v mezích zákona a zákonným postupem.*“⁷⁸ Po doručení záznamu jej státní zástupce přezkoumá z hlediska zákonnosti provedení předstíraného převodu, v případě, že zjistí závady, písemně na ně upozorní nadřízeného policejního orgánu, který předstíraný převod provedl.

Záznam tedy slouží především jako informace státnímu zástupci o provedení předstíraného převodu, ale může být použit jako důkaz v trestním řízení dle ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu.⁷⁹ Ovšem „*předstíraný převod a okolnosti za kterých k němu došlo, je třeba dokazovat důkazními prostředky podle hlavy páté trestního řádu o dokazování (srov. § 89 a násl.). Pokud nebyly pořízeny při předstíraném převodu záznamy ve smyslu § 158b odst. 3 a v důsledku toho není k dispozici zvukový, obrazový nebo jiný záznam doplněný protokolem sepsaným podle § 55 a násl. (srov. analogicky § 158d odst. 7), je třeba osoby, které operativně pátrací prostředky používaly, vyslechnout jako svědky a to popř. i s potřebným utajením podle § 55 odst. 2, jsou-li splněny tam uvedené podmínky. ...Provedení předstíraného převodu je možno doložit i jinými technickými*

⁷⁷ § 158c odst. 4 trestního řádu

⁷⁸ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Metodický návod k postupu státních zástupců ve věcech trestných činů souvisejících s korupcí. SL 52/2006, publikováno na portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=85487, s. 110

⁷⁹ § 89 odst. 2 trestního řádu: Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.

*prostředky při něm použitými (např. označenými bankovkami), včetně technických a přírodovědných kriminalistických metod doložených příslušným odborným vyjádřením nebo znaleckým posudkem.*⁸⁰

5.1.3 Policejní provokace a předstíraný převod

V souvislosti s předstíraným převodem je důležité zmínit problematiku policejní provokace, neboť i u předstíraného převodu k ní může dojít ze strany policejního orgánu. Obecně platí, že *„policejní orgány činné při využívání operativně pátracích prostředků se nesmějí aktivně podílet na utváření skutkového děje tak aby vytvářely či usměrňovaly do té doby neexistující vůli, to znamená úmysl pachatelů trestný čin spáchat. Taková účast státu na vývoji skutkového děje nesmí aktivně ovlivňovat volní složku jejich jednání; tak, aby úmysl spáchat trestný čin u nich teprve vyvolala. Oprávněný policista (nebo jiný subjekt, jde-li o jiné policejní orgány než Policie České republiky) se nesmí v daném konkrétním případě chovat způsobem, že by ostatní osoby naváděl ke spáchání trestné činnosti, posiloval jejich vůli trestný čin spáchat, či jim jakoukoli formou, byť psychické pomoci, bránil upustit od samotného páchání trestné činnosti, pokud se takto rozhodli. Státní orgány při takových úkonech nesmějí nijak ovlivňovat ani právní kvalifikaci jednání odhalovaných pachatelů.*⁸¹

Problematice policejní provokace u operativně pátracího prostředku předstíraného převodu se věnují i soudy vyšších stupňů a Ústavní soud. Vzhledem k tomu, že je těžké určit, zda se o policejní provokaci jedná či nikoliv judikoval Vrchní soud v Olomouci ve svém rozhodnutí ze dne 25.8.2011, sp.zn. 1 To 35/2011, že za nepřipustnou policejní provokaci, která iniciovala nebo nepřipustně ovlivnila rozsah spáchání trestného činu jeho pachatelem a tím i právní kvalifikaci skutku, nelze považovat to, že policie při předstíraném převodu (§ 158c tr.ř.) stanovila množství drogy, kterou předstírala od pachatele zakoupit, vycházela-li při formulaci svého požadavku ze zjištění o připravovaném

⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1999-2000

⁸¹ RŮŽIČKA, M. K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost, možnosti ustavení specializovaných justičních orgánů pro stíhání korupce, publikováno na www.mvcr.cz, s. 8

či již realizovaném rozsahu páčání trestné činnosti jejími pachateli učiněných (např. z údajů o odposlechu telefonních hovorů) v rámci objasňování věci.

Stejně stanovisko k policejní provokaci u předstíraného převodu zaujal i Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 27.6.2012, sp. zn. 5 Tdo 497/2012, kdy obecně lze tedy uvést, že nelze připustit, aby policie vyvíjela vůči komukoliv přímé aktivity s cílem, aby spáchal trestný čin. Přestože opakované předstírané převody hodnocené bez souvislosti s ostatními okolnostmi posuzovaného případu by mohly svědčit o nepřipustném zapojení policie do skutkového děje, rozhodující při zvažování, zda jde o policejní provokaci či nikoli, a specificky toho, zda to byla právě policie, kdo vyvolal spáchání trestného činu, je za těchto okolností skutečnost, zda existoval na počátku úmysl pachatele spáchat trestný čin či zda tento pojal pachatel až v důsledku aktivity policie. Při opakovaných předstíraných převodech je třeba hodnotit zejména, z jakého důvodu k nim došlo, přičemž v tomto případě to bylo zjevně z toho důvodu, aby byli odhaleni všichni spolupachatelé předmětné trestné činnosti, kteří se postupně na těchto jednotlivých předstíraných převodech jako spolupachatelé svým navazujícím jednáním podíleli. Dále je třeba zdůraznit, že nesmí při takových předstíraných převodech být použito takových metod, jako je jednání bezprostředně vedoucí jiného k spáchání či dokonání trestného činu, ale i zneužívání přátelství, sympatií nebo podobného druhu náklonnosti, neobvyklých lákadel a příležitostí, poskytnutí záruk nebo přesvědčování, že jeho čin nebude trestně stíhán apod. Stát - a jeho jménem jednáající policie - nesmí nikdy nikoho stavět do situace, která se liší od běžného nebo typického způsobu předsevzetí spáchat trestný čin. Připustit však nelze ani to, aby policisté aktivně vytvářeli podmínky pro to, aby jimi vytipovaná osoba uskutečnila svůj úmysl trestný čin spáchat, pokud aktivitě policie nepředcházelo její jednání, jímž tento úmysl navenek demonstrovala. Z hlediska toho, zda je na místě považovat určitou aktivitu policie za nepřipustnou provokaci trestné činnosti, je zásadní posouzení toho, co vedlo osobu, která se následně dopustila trestněprávně postižitelného činu, k jeho spáchání: jestli se rozhodla sama či společně s dalšími spolupachateli nebo zda k jejímu rozhodnutí přispěla skrytá aktivita policie, popř. zda ve chvíli, kdy se s takovou osobou dostal do kontaktu policista, již měla záměr dopustit se určitého konkrétního jednání naplňujícího znaky některého trestného činu, popř. zda policie přistoupila např. k provedení předstíraného převodu věci až v době, kdy taková osoba již podnikala

kroky, které směřovaly ke spáchání trestného činu, anebo dokonce již poté, co již dokonce započala s jeho pácháním.

5.2 Sledování osob a věcí

Dalším z operativně pátracích prostředků je sledování osob a věcí dle ustanovení § 158d trestního řádu. Sledováním osob a věcí se rozumí získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky. Sledování je možno využít pouze v řízení o úmyslném trestném činu. Cílem sledování osob a věcí je získání poznatků o osobách a věcech důležitých pro trestní řízení utajeným způsobem. Utajení je nutné hlavně vůči osobám a věcem, které jsou předmětem sledování. Sledování osob a věcí je prováděno prostřednictvím technických a jiných prostředků. „*Technickými prostředky se rozumí všechny prostředky, které umožňují sledování osob a věcí tzv. na dálku (např. od klasického dalekohledu přes přístroje využívající infračerveného, rentgenového i jiného záření až po přístroje umožňující vidění v noci, tzv. noktovizorů atd.), prostorové odposlechy i přístroje k zjišťování obsahu písemností, zásilek i jiných záznamů, zpravidla bez porušení jejich uzavření apod. ... Jinými prostředky se rozumí zejména klasické sledování, kdy pověřený policejní orgán sleduje fyzicky – vlastním pozorováním – pohyb a komunikaci osoby nebo pohyb věci a nakládání s ní konkrétními osobami.*“⁸²

Ze sledování osob existují i výjimky a to v případě, že policejní orgán při sledování zjistí, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam s obsahem této komunikace zničit a poznatky, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.⁸³

Trestní řád v ustanovení § 158d upravuje tři typy sledování osob a věcí:

- 1) obecné sledování osob a věcí, při kterém nejsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy,
- 2) sledování, při kterém jsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy,

⁸² ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1999-2000

⁸³ § 158d odst. 1 trestního řádu

- 3) sledování, při kterém je zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků.

K 1)

Obecné sledování upravené v ustanovení § 158d odst. 1 trestního řádu je prostým sledováním osob a věcí aniž by se o něm pořizoval jakýkoliv záznam. Pro prosté sledování není potřeba povolení státního zástupce, ani soudce a rozhoduje o něm sám policejní orgán, neboť při něm nedochází k většímu zásahu do základních práv a svobod. Vzhledem k tomu, že zde není pořizován záznam o sledování, není možné výsledky tohoto sledování použít jako důkazy v trestním řízení.⁸⁴

K 2)

Druhým typem sledování osob a věcí je sledování, při kterém jsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy. Tento typ sledování lze uskutečnit pouze na základně písemného povolení státního zástupce. Písemné povolení státního zástupce pro sledování osob a věcí není potřeba v případě, že věc nesnese odkladu. V takovém případě lze sledování zahájit i bez povolení. Policejní orgán je však povinen o povolení bezodkladně dodatečně požádat, a pokud je do 48 hodin neobdrží, je povinen sledování ukončit, případný záznam zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.⁸⁵ „*Přestože také zde jde o operativně pátrací prostředek, který může být i neodkladným nebo neopakovatelným úkonem, nelze povolení k sledování osob a věcí vydat pouze telefonicky nebo faxem, a to ani v naléhavých případech (udělení souhlasu prostřednictvím elektronické pošty se zaručeným elektronickým podpisem by bylo možno v těchto případech použít jedině za předpokladu, že je zaručeno utajení úkonu v rozsahu stanoveném pro tento úkon zvláštními předpisy).*“⁸⁶

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel. Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xxviii, 1443 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-741-3, s. 251

⁸⁵ § 158d odst. 5 trestního řádu

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2005-2006

K 3)

Sledování upravené v ustanovení § 158d odst. 3 trestního řádu je sledování osob a věcí, při kterém je nejvíce zasahováno do základních práv a svobod, neboť je při něm zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků. Tento typ sledování je možné uskutečnit jen na základě předchozího povolení soudce a není možné, aby bylo provedeno jako neodkladný a neopakovatelný úkon. Návrh na provedení tohoto typu sledování podává většinou státní zástupce, ale není vyloučeno, aby ho navrhl přímo policejní orgán.⁸⁷ Sledování osob a věcí je přípustným zásahem do ústavně zaručených práv na nedotknutelnost obydlí, listovní tajemství, atd. Na druhou stranu jsou pro tento typ sledování nastaveny limity, kdy při vstupu do obydlí nesmějí být provedeny žádné jiné úkony než takové, které směřují k umístění technických prostředků (§ 158d odst. 3 trestního řádu). Nelze tedy při umístění technických prostředků pro sledování provést domovní prohlídku.

Ustanovení § 158d odst. 6 trestního řádu by bylo možné kvalifikovat také jako druh sledování osob a věcí, ovšem ke kterému není potřeba povolení státního zástupce ani soudce. V tomto případě lze sledování provést, pokud s tím výslovně souhlasí ten, do jehož práv a svobod má být sledováním zasahováno. Je-li takový souhlas dodatečně odvolán, sledování se neprodleně zastaví.

5.2.1 Oprávněný subjekt a žádost o sledování osob a věcí

„Oprávněným subjektem k vyžadování sledování osob a věcí jsou policisté zařazení v oprávněných útvech, kterými jsou útvar nebo organizační článek služby kriminální policie a vyšetřování. Sledování může vyžádat pouze oprávněný policista formou schválené žádosti o sledování (dále jen žádost), která musí být vyplněna a předána příslušnému specializovanému pracovišti. Oprávněný policista a schvalující vedoucí policista odpovídají za to, že žádost je podávána v souladu s právním řádem České republiky a obsahuje všechny náležitosti. Žádost je oprávněný policista nebo jeho přímý nadřízený před jejím schválením a před předáním žádosti státnímu zástupci nebo soudci povinen projednat

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel. Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xxviii, 1443 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-741-3, s. 1249

s vedoucím policistou specializovaného pracoviště nebo jím pověřeným pracovníkem. Ten je oprávněn posoudit a rozhodnout, zda je možné v požadovaném rozsahu a termínu sledování provést, zejména s přihlédnutím k podmínkám a možnostem, které jsou pro provedení sledování nezbytné. Stanovisko specializovaného pracoviště se vyznačí na žádosti.“⁸⁸

V případě, že je stanovisko specializovaného pracoviště ke sledování kladné, vyhotoví policejní orgán písemnou žádost o povolení sledování osob a věcí státními zástupci či soudci. Dle ustanovení § 158d odst. 4 trestního řádu musí být žádost odůvodněna podezřením na konkrétní trestnou činnost a, jsou-li známy, též údaji o osobách či věcech, které mají být sledovány. V povolení musí být stanovena doba, po kterou bude sledování prováděno a která nesmí být delší než šest měsíců. Tuto dobu může ten, kdo sledování povolil, na základě nové žádosti písemně prodloužit vždy na dobu nejvýše šesti měsíců.

„Písemnou žádost schválenou služebními funkcionáři i písemné povolení státního zástupce nebo soudce předloží policejní orgán specializovanému pracovišti, se kterým byla žádost projednána. Na základě těchto dokumentů založí specializované pracoviště spis sledování, ve kterém eviduje veškeré písemnosti vzniklé v souvislosti s prováděním akce. Oprávněný policista se na přípravě sledování podílí zejména informačním zajištěním a je povinen informovat specializované pracoviště o všech skutečnostech, které by mohly ovlivnit provádění nebo technické zabezpečení sledování. V závislosti na složitosti sledování a operativní situaci je nezbytná úzká součinnost, zejména vzájemná informovanost a ochrana všech zúčastněných osob.“⁸⁹

Veškeré informace získané při sledování osob a věcí se zpracovávají do písemné zprávy či jsou dokumentovány prostřednictvím technických zařízení, která jsou evidována ve spise. Ty jsou archivovány po určitou dobu a až po jejím uplynutí jsou předepsaným způsobem zničeny. Spisová dokumentace obsahující

⁸⁸ Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2013, zpracovatel: PP ČR ÚSKPV OA, publikováno na www.mvcr.cz, s. 28

⁸⁹ Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2013, zpracovatel: PP ČR ÚSKPV OA, publikováno na www.mvcr.cz, s. 29

veškeré informace o využití sledování osob a věcí je zpracovávána zvláštním informačním systémem a jsou uchovávány ve stupni utajení „Vyhrazené“. Navíc k ochraně utajení těchto informací slouží i skutečnost, že pracoviště, které o sledování osob a věcí požádalo a výsledky potřebuje pro trestní řízení, je oddělené od specializovaného pracoviště, které sledování osob a věcí provádí.⁹⁰

5.2.2 Záznam o sledování osob a věcí

O sledování osob a věcí jsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy. Aby mohl být záznam pořízený při sledování použit jako důkaz, je třeba k němu připojit protokol s náležitostmi uvedenými v ustanovení § 55 a § 55a trestního řádu. Protokol o sledování musí obsahovat informace o věci či osobě, která byla předmětem sledování, dobu sledování a místo. *„Pokud je to potřebné, je možné vypracovat protokol i tak, aby nedošlo k vyzrazení skutečné totožnosti pověřených policistů provádějících sledování (popř. i jiných osob); úprava § 55 odst. 2, § 183a odst. 4 a § 209 se zde použije analogicky, neboť tyto osoby mohou být v případě ověřování některých skutečností ohledně sledování v postavení svědka. Není však přípustné, aby za ně v pozdějším řízení vystupovala jako svědek jiná osoba (např. příslušný nadřízený), protože platný trestní řád nezná institut tzv. náhradního svědka.“*⁹¹ Naopak v případě, že při sledování osob a věcí nebyly zjištěny skutečnosti důležité pro trestní řízení, je nutno, dle ustanovení § 158d odst. 8 trestního řádu, záznamy předepsaným způsobem zničit.

Navíc, oproti ostatním operativně pátracím prostředkům, je možné záznam o sledování osob a věcí použít i v jiné trestní věci, než je ta, v níž bylo sledování na základě písemného povolení státního zástupce povoleno. Dle ustanovení § 158d odst. 10 trestního řádu lze záznam pořízený při sledování a připojený protokol použít jako důkaz jen tehdy, je-li i v této věci vedeno řízení o úmyslném trestném činu nebo souhlasí-li s tím osoba, do jejíž práv a svobod bylo sledováním zasahováno.

⁹⁰ Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2013, zpracovatel: PP ČR ÚSKPV OA, publikováno na www.mvcr.cz, s. 29-30

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2009-2010

Závěrem k operativně pátracímu prostředku sledování osob a věcí bych chtěla zmínit ustanovení § 158d odst. 9 trestního řádu, podle kterého provozovatelé telekomunikační činnosti, jejich zaměstnanci a jiné osoby, které se na provozování telekomunikační činnosti podílejí, jakož i pošta nebo osoba provádějící dopravu zásilek jsou povinny bezúplatně poskytovat policejnímu orgánu provádějícímu sledování podle jeho pokynů nezbytnou součinnost. Přitom se nelze dovolávat povinnosti mlčenlivosti stanovené zvláštními zákony. „*Způsob a rozsah nezbytné součinnosti uvedených subjektů určuje pověřený policejní orgán, a proto se při realizaci této součinnosti postupuje podle pokynů policejního orgánu provádějícího sledování.*“⁹²

5.3 Použití agenta

Posledním z operativně pátracích prostředků je použití agenta. Oproti ostatním operativně pátracím prostředkům, kde stačí, aby řízení bylo vedeno pro úmyslný trestný čin, upravuje trestní řád v ustanovení § 158e odst. 1 pro použití agenta přísnější podmínky, neboť se jedná o náročný úkon, který invazivněji zasahuje do základních práv a svobod. Ustanovení § 158e odst. 1 trestního řádu stanovuje pro použití agenta následující podmínky:

- trestní řízení je vedené:
 - pro zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let,
 - pro trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§§ 107, 108, 129, 361 trestního zákoníku),
 - pro trestný čin pletichy v insolvenčním řízení podle § 226 trestního zákoníku, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) a odst. 2 až 4 trestního zákoníku, sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 trestního zákoníku, pletichy při veřejné dražbě podle § 258 trestního zákoníku, zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 trestního zákoníku,

⁹² ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s.2010

- pro trestný čin přijetí úplatku podle § 331 trestního zákoníku, podplacení podle § 332 trestního zákoníku, nepřímého úplatkářství podle § 333 trestního zákoníku,
- pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, je policejní orgán, pokud jím je útvar Policie České republiky nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů, oprávněn použít agenta.

Z výčtu trestných činů, pro které je možné použít agenta je patrné, že se převážně jedná o trestné činy související s korupcí. *„Pro využití operativně pátracích prostředků v boji proti korupci hovoří zejména fakt, že usvědčování pachatelů korupčního jednání jinými metodami je velmi složité. Korupční trestné činy se vyznačují vysokou mírou latence. Obvykle je v zájmu žadatele o úplatek i poskytovatele úplatku, aby celá věc proběhla v největší tajnosti. Obě strany jsou totiž v pozici pachatele trestného činu, nemají tedy nejmenší zájem na jeho odhalení. Často tedy chybí oznamovatel trestného činu, neboť poškozeným je v korupčních případech „pouze“ veřejný zájem a společnost jako celek. V takovém případě, kdy chybí oznamovatel trestného činu, je nutné, aby policie v zájmu úspěšného potírání korupce byla schopna proniknout do zájmového prostředí sama a mohla tak zadokumentovat trestné jednání.“*⁹³ Právě k tomu slouží institut použití agenta, který umožňuje proniknutí do zločineckého prostředí a usvědčení pachatelů trestné činnosti.

Dle ustanovení § 158e odst. 2 trestního řádu může být agentem pouze příslušník Policie České republiky nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů, kteří plní úkoly uložené mu řídicím policejním orgánem⁹⁴ a vystupují zpravidla se zastíráním skutečného účelu své činnosti. Je tedy vyloučené, aby jako agent působila jiná osoba, např. voják v činné službě, příslušník Vězeňské služby České republiky nebo Celní správy České republiky povoláný k plnění úkolů policie. V rámci mezinárodní justiční spolupráce může agent České republiky plnit úkoly i v zahraničí a naopak na území České republiky může být použit jako agent

⁹³ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Metodický návod k postupu státních zástupců ve věcech trestných činů souvisejících s korupcí. SL 52/2006, publikováno na portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=85487, s. 112

⁹⁴ Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

příslušník zahraničního bezpečnostního sboru, a to na základě žádosti cizozemského orgánu o právní pomoc.

Aby bylo účelu operativně pátracího prostředku použití agenta dosaženo co nejlépe, vystupuje agent zpravidla se zastíráním skutečného účelu své činnosti a v rozporu se skutečným stavem používá údaje týkající se jeho osobní existence, příslušnosti k policii či hospodářské činnosti. Pro zastírání totožnosti agenta je dle ustanovení § 158e odst. 2 trestního řádu možné:

- a) vytvořit legendu o jiné osobní existenci a osobní údaje vyplývající z této legendy zavést do informačních systémů provozovaných podle zvláštních zákonů,
- b) provádět hospodářské činnosti, k jejichž vykonávání je třeba zvláštní oprávnění, povolení či registrace,
- c) zastírat příslušnost k Policii České republiky nebo ke Generální inspekci bezpečnostních sborů.

„K vytvoření legendy o jiné osobní existenci je zpravidla potřebné i zavedení osobních údajů vyplývajících z této legendy do informačních systémů provozovaných podle jiných právních předpisů, neboť je třeba vytvořit zcela jinou věrohodnou osobní totožnost agenta. V zájmu maximálního snížení rizika prozrazení skutečné totožnosti agenta se osobní údaje [srov. zejména § 4 písm. a), b) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů] zavádějí i do informačních systémů provozovaných podle zvláštních zákonů, kdy jde zejména o informační systémy veřejné správy.“⁹⁵ Podobně jako u osobních údajů je možné, aby agent v rámci své činnosti vystupoval jako kterýkoliv podnikatel dle ustanovení § 420 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Agent tak může vykonávat veškerou hospodářskou činnost na základě zvláštních oprávnění, povolení či registrace a tyto údaje je možné zanést do patřičných registrů (obchodní rejstřík, atd.).

„Agent z pochopitelných důvodů je oprávněn zastírat svou příslušnost k Policii České republiky (§ 158e odst. 2 písm. c/ tr.ř). V této souvislosti je předmětem častých teoretických sporů, vedoucích k různým praktickým závěrům, otázka, zda a nakolik při oprávnění zastírat svou příslušnost k Policii České

⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s.2018

republiky by agent měl vystupovat v trestním řízení jako svědek. V tomto kontextu se musí důsledně odlišovat rovina praktická od roviny právní. Použití agenta musí předcházet jeho dlouhodobá příprava, vzdělání, ochota působit ve zločineckých strukturách často v souvislosti s potřebou opakovaného nasazení i po dlouhou dobu. Pokud by při trestním řízení došlo k odhalení jeho totožnosti, velmi pravděpodobně by možnost jeho opakovaného nasazení byla zmařena. Současně by byl agent vystaven riziku osobního ohrožení ze strany pachatelů. Na druhé straně zásada práva na spravedlivý proces vyžaduje, aby v určitých případech k výsledku agentů bylo přistoupeno. Je třeba proto případ od případu zvažovat obě potřeby, jak potřebu účinného boje proti zločinu, ochranu osobní bezpečnosti policisty v roli agenta, tak i požadavky spravedlivého trestního řízení.⁹⁶ Pokud agent zastírá svou příslušnost k Policii ČR, není povinen používat služební uniformu, průkaz a povinnosti policisty se na něj v takovém případě nevztahují.⁹⁷

5.3.1 Povolení k použití agenta a jeho kontrola

V ustanovení § 158e odst. 4 upravuje trestní řád příslušnost subjektu k povolení použití agenta, kdy použití agenta povoluje na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství soudce vrchního soudu, v jehož obvodu je státní zástupce, podávající návrh, činný. Jedná se o speciální příslušnost soudce vrchního soudu k obecné příslušnosti stanovené v ustanovení § 26 trestního řádu. „Úprava však nestanoví způsob, jakým se určí příslušnost státního zástupce k podání návrhu. V tomto směru se vychází z § 18 odst. 2 vyhlášky č. 23/1994 Sb., podle něhož k podání návrhu na použití agenta (§ 158e odst. 4 tr.ř) je příslušný státní zástupce vrchního státního zastupitelství, v jehož obvodu je činné státní zastupitelství příslušné k výkonu dozoru ve věci; nelze-li takové státní zastupitelství určit, je příslušný státní zástupce vrchního státního zastupitelství, v jehož obvodu má sídlo policejní orgán, který návrh na použití agenta podal. Tento státní zástupce je též příslušný ke všem úkonům, jež v souvislosti s činností agenta státní zástupce podle trestního řádu vykonává (§ 158e odst. 7 tr.ř.). Příslušnost státního zástupce k výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti

⁹⁶ FENYK, J., Šanta, J. Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice. Trestní právo, 2007, č. 3, s. 3-13, s. 5

⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2021

*v přípravném řízení v trestní věci, v níž je agent použit, zůstává tímto ustanovením nedotčena.*⁹⁸

Povolení k použití agenta musí obsahovat účel použití a dobu, po kterou bude agent použit a údaje umožňující identifikaci agenta. Agentu je možné použít i opakovaně a to na základě nového návrhu státního zástupce vrchního státního zastupitelství, který musí být podán před uplynutím předchozí doby použití, aby bylo možné v činnosti agenta bez přerušení pokračovat. Nový návrh státního zástupce musí obsahovat vyhodnocení dosavadní činnosti agenta. Povolení je pak vydáno ze strany soudce vrchního soudu ve formě opatření, proti kterému není přípustná stížnost.⁹⁹

Kontrolu nad činností agenta vykonává státní zástupce vrchního státního zastupitelství, který byl příslušný k podání návrhu na povolení použití agenta. Státní zástupce je povinen pravidelně kontrolovat, nejméně jednou za tři měsíce, a hodnotit činnost agenta. K tomu je oprávněn od policejního orgánu požadovat údaje potřebné pro posouzení, zda trvají důvody pro použití agenta a zda je jeho činnost v souladu se zákonem. V případě, že důvody pro použití agenta pominou je státní zástupce povinen dát policejnímu orgánu pokyn k bezodkladnému ukončení činnosti agenta. Po skončení činnosti agenta policejní orgán vyhotoví záznam o výsledku použití a neprodleně ho předloží státnímu zástupci.¹⁰⁰

5.3.2 Beztrestnost agenta

Při své činnosti se agent dostává do zločineckého prostředí a je proto nutné, aby nedošlo k jeho prozrazení, aby se začlenil například do zločinecké skupiny, proto zákon dává agentovi k dispozici prostředky, které jeho začlenění ulehčují. Dle ustanovení § 158e odst. 6 trestního řádu je agent povinen při své činnosti volit takové prostředky, které jsou způsobilé ke splnění jeho služebního úkolu a jimiž není jiným osobám způsobována újma na jejich právech nad mírou nezbytně nutnou.

⁹⁸ RŮŽIČKA, M. K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost, možnosti ustavení specializovaných justičních orgánů pro stíhání korupce, publikováno na www.mvcr.cz, s. 13-14

⁹⁹ § 158e odst. 4 trestního řádu

¹⁰⁰ § 158e odst. 7 trestního řádu

Ke své činnosti je agent také oprávněn použít další operativně pátrací prostředky, aniž by k nim potřeboval zvláštní povolení státního zástupce či soudu. Může tedy dle svého uvážení využít předstíraný převod, obecné sledování osob a věci a sledování osob a věci dle ustanovení § 158d odst. 2 trestního řádu. Výjimkou je sledování osob a věcí, při kterém je zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků. Tento typ sledování není agent oprávněn použít bez souhlasu. „Podle důvodové zprávy k návrhu doprovodné novely trestního řádu připojené k zákonu č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (č. 274/2008 Sb.), v případech odhalování a dokumentování trestné činnosti je plně namístě, aby při zastírání skutečného účelu své činnosti mohl policejní orgán předstírat zájem podílet se na odhalované trestné činnosti. Tedy policejní orgán by měl být oprávněn nejen navázat vztah se zájmovou osobou a vytvořit si legendu, která by odpovídala jeho potřebám, ale měl by být oprávněn také předstírat ochotu a zájem podílet se na odhalovaném či vyšetřovaném trestném činu (např. projevit zájem o koupi drog, projevit zájem podílet se za určitou odměnu na připravovaném trestném činu).“¹⁰¹

Aby bylo účelu použití agenta dosaženo, upravuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen trestní zákoník) v ustanovení § 363 beztrestnost agenta jako okolnost vylučující protiprávnost. „Podle účinného trestního zákona je beztrestný agent, který se zločinného spolčení účastnil nebo jej podporovat s cílem odhalit pachatele trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení. Takovéto jednání tedy není protiprávní a pro společnost nebezpečné, ale právě naopak vysoce žádoucí. Beztrestnost agenta však směřuje pouze co do účasti či podpory zločinného spolčení, nikoliv do možnosti spáchaní trestného činu v rámci zapojení se do činnosti těchto skupin, což vzhledem k nutnosti utajení skutečné identity této osoby a zastírání skutečné povahy jejího jednání není zcela vyloučené a mnohdy je i nezbytné. Hrozí tedy nebezpečí, že agenta by bylo možné stíhat pro spáchaný trestný čin, byť by byl spáchán s cílem odhalit pachatele této trestné činnosti.“¹⁰² Trestní zákoník v ustanovení § 363 odst. 2 upravuje 43

¹⁰¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2025

¹⁰² COUFALOVÁ, B. Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 82-85, s. 83-83

skutkových podstat trestných činů, pro které agent není odpovědný, pokud se jich dopustí s cílem odhalit pachatele trestné činnosti spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Jedná se převážně o trestné činy související s činností organizované zločinecké skupiny, tj. týkají se převážně drog, obchodování s lidmi, pornografie, padělání peněz, korupce, atd. „Dopustí-li se agent v souvislosti se svou účastí na činnosti organizované zločinecké skupiny nebo jako člen organizované skupiny nebo při podpoře některé takové skupiny trestného činu, který není uveden v taxativním výčtu § 363 odst. 2, přihází v úvahu jeho beztrestnost v případě, že na základě okolností případu jsou splněny podmínky pro aplikaci některého z ustanovení o okolnostech vylučujících protiprávnost činu.“¹⁰³ Beztrestnost agenta se, ale nevztahuje na případy, kdy agent organizovanou zločineckou skupinu nebo organizovanou skupinu založil nebo zosnoval, v takovém případě mluvíme o „agentu provokatérovi“ či policejní provokaci.

5.3.3 Nepřípustná policejní provokace - Agent provokatér

Podobně jako u operativně pátracího prostředku předstíraného převodu je i zde často diskutovaná otázka policejní provokace. „O provokaci se obecně jedná tehdy, když orgán policie z nějakého důvodu o určité osobě, anebo skupině osob usoudí, že by se za určitých okolností mohla dopustit konkrétního trestného činu a pro jeho spáchání této osobě, anebo skupině osob, vytvoří potřebné předpoklady a podmínky. Následně pak dojde nejen ke spáchání trestného činu, ale i k trestnímu stíhání vyprovokovaného pachatele.“¹⁰⁴

V případě operativně pátracího prostředku použití agenta a problematiky policejní provokace se dostávají do střetu dva základní požadavky trestního práva. Na jedné straně stojí zájem společnosti na potrestání pachatelů závažné trestné činnosti, na straně druhé stojí požadavek na zachování základních práv a svobod

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 3060

¹⁰⁴ RŮŽIČKA, M. K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost, možnosti ustavení specializovaných justičních orgánů pro stíhání korupce, publikováno na www.mvcr.cz, s. 21

upravených v Ústavě, Listině základních práv a svobod a Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁰⁵

Problematika policejní provokace není upravena zákonem, pouze judikaturou soudů České republiky. Jako první se touto problematikou zabýval Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 597/99 ze dne 22.6.2000, který se ve věci vyjádřil následovně: jednání fyzické osoby nutno považovat za trestný čin, pakliže je za takové označeno zákonem (čl. 39 Listiny základních práv a svobod, č. 7 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod). Podmínky trestnosti jsou dány podmínkami trestní odpovědnosti, mezi něž patří i protiprávní jednání, následek kauzální nexus a zavinění. Je nepřipustným porušením čl. 39 Listiny a čl. 7 odst. 1 Úmluvy, pakliže jednání státu (v dané věci Policie) se stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestní jednání skládá (např. provokace či iniciování trestného činu, jeho dokonání, apod.). Jinými slovy nepřipustný je takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání. Podobné stanovisko jako Ústavní soud zaujal i Vrchní soud v Olomouci v rozhodnutí sp. zn. 2 To 108/2000.

K policejní provokaci se vyjádřil i Nejvyšší soud České republiky v souvislosti s trestnými činy nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů. V usnesení ze dne 24.8.2005, sp. zn. 5 Tdo 1005/2005 judikoval, že za nepřipustné vyprovokování trestného činu Policií České republiky nelze považovat situaci, jestliže příslušná policejní složka jen reaguje na již učiněnou a zjištěnou nabídku pachatele, že zájemcům opatří a prodá drogy, a koupí-li policie od něj prostřednictvím utajeného svědka množství drogy, které pachatel nabízí.¹⁰⁶

„V této souvislosti je potřebné rozlišovat mezi „agentem provokatérem“ a „agentem kontrolorem“. Naše právní úprava policejního agenta, tak jak je zakotvena v ustanovení § 158e trestního řádu a jak se předpokládá i v budouci

¹⁰⁵ CHMELÍK, J. Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. Kriminallistika, 2005, č. 1, dostupné z www.mvcr.cz

¹⁰⁶ PÚRY, F. Nejvyšší soud České republiky: K tomu, kdy nejde o policejní provokaci trestného činu. K trestným činům nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Trestněprávní revue, 2005, č. 11, s. 293-297, s. 293

právní úpravě rekodifikovaného trestního práva hmotného, charakterizuje koncepci agenta kontrolora, který vlastně konspirativním, skrytým způsobem sleduje činnost zločinecké organizace a aktivně působí v tomto svém postavení jen v rámci zákonem dovolené činnosti tak, aby si zachoval svou skrytou identitu. I to však vyvolává otázku, jak uvádí Vrtěl, kde jsou meze pro zákonnou činnost skrytého agenta kontrolora a kde by se již mohlo v souvislosti např. s předstíraným převodem podle § 158c trestního řádu jednat o provokaci. Pro posouzení této otázky je nutno vycházet z pachatelovy vůle spáchat trestní jednání, tj. zda by se pachatel trestné činnosti dopustil i bez toho, že by byl policií vyprovokován k jejímu spáchání a předstíraný převod tento proces pouze akceleroval, urychlil, tedy že by se trestného činu dopustil, i kdyby byl na druhé straně jiný pachatel. Otázka vlastní svobodné vůle pachatele spáchat trestný čin je tím rozhodujícím pro posuzování, zda činnost policejního orgánu je činností dovolenou nebo protiprávní. ¹⁰⁷

Nepřípustnou policejní provokací se zabýval ve svých rozhodnutích i Evropský soud pro lidská práva (ESLP). Ve věci Lüdi proti Švýcarsku ze dne 26.5.1992 ESPL judikovat, že doplňování chybějících zákonných znaků skutkové podstaty ze strany policie je nepřipustným zásahem do skutkového děje.¹⁰⁸ „Podrobněji rozbor předmětné otázky vyplývá z § 38 rozsudku *Teixeira de Castro a další proti Portugalsku*, podle něž lze o policejní provokaci hovořit tehdy, když se dotčení policisté – ať členové bezpečnostních sil, nebo osoby jednající na základě jejich instrukcí – neomezí pouze na vyšetřování trestné činnosti v podstatě pasivním způsobem, ale uplatňují takovou formu vlivu na jedince, aby podnítily spáchání trestného činu, který by jinak nebyl spáchán, a to za tím účelem, aby byl odhalen trestný čin, to znamená, aby byly opatřeny důkazy a zahájeno trestní stíhání.“¹⁰⁹ Dle rozhodnutí ESPL musí být použití infiltrovaných agentů omezené a provázané zárukami.

¹⁰⁷ CHMELÍK, J. Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. *Kriminalistika*, 2005, č. 1, dostupné z www.mvcr.cz

¹⁰⁸ ŠÁMALOVÁ, M. Provokace v rámci zkoušky spolehlivosti. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 7-8, s. 64-67, s. 66

¹⁰⁹ ŠÁMALOVÁ, M. Provokace v rámci zkoušky spolehlivosti. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 7-8, s. 64-67, s. 66

Rozhodnutí ESLP ohledně problematiky policejní provokace, můžeme shrnout tak, že „*státní orgány musí prokázat, že by čin – a to určitý zcela konkrétní čin, naplňující znaky skutkové podstaty některého trestního činu – byl spáchán i bez podnětu ze strany policie. ... V tomto směru je klíčové doložení toho, že pachatel měl již před tím, než na scénu vstoupila policie, úmysl trestný čin spáchat. To však samo o sobě nestačí. Je totiž nutné se zabývat též tím, zda by jej bez přispění policie mohl skutečně realizovat. Za samotný úmysl spáchat trestný čin totiž nelze nikoho trestně postihnout.*“¹¹⁰

Dosavadní judikaturu soudů k problematice policejní provokace sjednocuje Nejvyšší soud ve svém stanovisku trestního kolegia ze dne 25.9.2014, sp. zn. Tpjn 301/2014. Ve svém rozhodnutí definuje policejní provokaci v souvislosti s prováděním zkoušky spolehlivosti podle § 41 zák. č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, čímž vytvořil autoritativní právní názor či „precedent“ k této právní otázce. Přestože tato stanoviska nejsou pramenem práva, přispívají ke sjednocení soudních rozhodnutí. Ve zmíněném rozhodnutí sp. zn. Tpjn 301/2014, ze dne 25.9.2014 zaujal Nejvyšší soud k policejní provokaci následující stanovisko: Za policejní provokaci se považuje aktivní činnost policie, která směřuje k podněcování určité osoby (fyzické či právnické) ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat její trestní stíhání, a jejímž důsledkem je vzbuzení úmyslu spáchat trestný čin podněcovanou osobou, ačkoliv předtím tato osoba žádný takový úmysl neměla. Policejní provokací je i taková aktivní činnost policie, jíž dochází k doplňování chybějících zákonných znaků základní skutkové podstaty určitého trestného činu, k záměrnému podstatnému navýšení rozsahu spáchaného činu podněcovanou osobou, či k jiným způsobem vyvolané změně právní kvalifikace spáchaného činu k tíži podněcované osoby, zejména pokud jde o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, byť by jinak tato osoba byla k spáchání činu v obecném smyslu rozhodnuta. Důkaz získaný na základě policejní provokace je absolutně neúčinný v trestním řízení vedeném proti vyprovokované osobě.¹¹¹

¹¹⁰ SOTOLÁŘ, A., Púry, F., Woratschová, V. Posuzování policejní provokace. Trestněprávní revue, 2002, č. 11, s. 313-321, s.316

¹¹¹ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2014, sp. zn. Tpjn 301/2014

6 OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY A JEJICH POUŽITÍ V DŮKAZNÍM ŘÍZENÍ

Jak jsem uvedla již na začátku této diplomové práce, jedním z důvodů proč byly operativně pátrací prostředky vyjmuty ze zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky a zařazeny do úpravy trestního řádu, byl požadavek na lepší procesní využitelnost výsledků operativně pátracích prostředků.

„Dokazování je jednou z nejdůležitějších procesních činností, při které jsou získávány rozhodující poznatky – informace pro odsouzení či zproštění obviněné osoby. Cílem procesu dokazování v trestním řízení je získání informací o spáchaném trestném činu, resp. trestné činnosti. Aby bylo možné použít tyto informace k prokázání viny, či naopak nevinu obviněné osoby, je nezbytné získat a uchovat tento důkaz ve formě a způsobem, který stanovuje trestní řád.“¹¹²

Podle ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.

Výjimkou jsou důkazy získané nezákonným donucením nebo hrozbou. Donucení či hrozba způsobují absolutní neplatnost důkazu a nesmí být použit v trestním řízení, vyjma použití proti osobě, která takové donucení nebo hrozbu použila.

Dle ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu mohou jako důkazy sloužit i výsledky operativně pátracích prostředků. I na ně se ale vztahuje ustanovení o jejich neplatnosti. V případech, kdy by operativně pátracích prostředků bylo využito bez povolení státního zástupce, soudce či by nebylo vydáno dodatečné povolení, kdy byly operativně pátrací prostředky použity jako neodkladný a neopakovatelný úkon, nebylo by možné skutečnosti získané tímto způsobem použít jako důkazy v trestním řízení, neboť se jedná o důkazy nezákonné.

¹¹² HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 41

Operativně pátrací prostředky mají vlastní ustanovení týkající se využití jejich výsledků jako důkazů v trestním řízení. Dle ustanovení § 158b odst. 3 trestního řádu zvukové, obrazové a jiné záznamy získané při použití operativně pátracích prostředků způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona lze použít jako důkaz. Zvukové záznamy jsou například záznamy prostorového odposlechu, záznamy pořízené pomocí diktafonu či magnetofonu, které obsahují komunikaci podezřelé osoby s jinou osobou. Mezi obrazové záznamy patří například záznamy ze skrytých videokamer, digitálních fotoaparátů, ale i záznamy z kamer umístěných na veřejném prostranství, které poskytují informace o pohybu či podobě sledované osoby či věci. Za jiné záznamy jsou považovány záznamy pocházející například z počítačových datových sítí nebo z elektronické pošty.¹¹³

O použití a výsledcích operativně pátracích prostředků se sepisují protokoly a záznamy, které je pak možno provést před soudem jako listinné důkazy. „*V těchto záznamech se mohou vyskytnout některé obsahové a zejména formální vady. Např. mohou být nejasnosti ohledně toho, jak byl úkon za pomoci operativně pátracího prostředku prováděn, resp. jaký byl průběh tohoto úkonu. Formální vady u těchto záznamů, které mohou spočívat například v neúplnosti nebo jiných formálních vadách zpracovaných záznamů o provedených služebních úkonech za použití operativně pátracích prostředků, je možné v trestním řízení odstranit například výslechem policisty, který daný úkon za použití operativně pátracího prostředku prováděl, a to jako svědka k poznatkům, které učinil v dané věci při své služební činnosti. Otázky přitom mohou být kladeny k tomu, jak probíhal služební úkon, kdy k němu došlo, na čí podnět, jak se chovat obviněný apod. Při takovémto výslechu policisty však musí být rovněž respektováno to, aby nebylo vyžadováno uvádění skutečností, které z povahy operativně pátrací činnosti musí zůstat utajeny.*“¹¹⁴

Co se týče operativně pátracího prostředku použití agenta, měl by být výslech agenta až jednou z posledních možností. Pokud na výslech agenta přeci jenom dojde, měl by být vyslýchán jako utajovaný svědek dle ustanovení § 55

¹¹³ VANTUCH, Pavel. Hospodářská trestná činnost. 2., dopl. a přeprac. vyd. Brno: Rašínova vysoká škola, 2010. 287 s. ISBN 978-80-87001-19-6, s. 68

¹¹⁴ HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 44

odst. 2 trestního řádu. „Současně je však třeba zdůraznit, že není přípustné, aby za agenta v pozdějších stádiích trestního řízení vystupovala jako svědek jiná osoba (např. příslušný nadřízený nebo jeho pověřený řídicí policista), protože trestní řád nezná institut tzv. náhradního svědka.“¹¹⁵

¹¹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2028

ZÁVĚR – ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Tato diplomová práce se zabývala operativně pátracími prostředky s cílem obsáhnout problematiku operativně pátracích prostředků dle aktuální zákonné úpravy, popsat a systematicky objasnit operativně pátrací prostředky a jejich použití v trestním řízení a také definovat veškeré související pojmy a problémy, které mohou při použití operativně pátracích prostředků vzniknout.

Tyto cíle byly naplněny v jednotlivých kapitolách diplomové práce, kde jsem se věnovala nejen aktuální právní úpravě operativně pátracích prostředků, ale i jejich zakotvení v trestním řádu z hlediska novely č. 265/2001 Sb. V práci najdeme definované instituty související s úpravou operativně pátrací činnosti a operativně pátracích prostředků. Jednotlivé operativně pátrací prostředky jsou pak podrobně rozebrány z hlediska jejich povolení, kontroly a výsledků. V práci se také věnuji problematice nepřipustné policejní provokace s ohledem na aktuální judikaturu soudů České republiky.

Jak vyplývá z předchozích kapitol operativně pátrací prostředky, mezi které patří předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta, jsou souhrnem opatření policejních orgánů dle trestního řádu, jejichž účelem je předcházení, odhalování a objasňování trestné činnosti. Jejich použití je možné pouze za podmínek subsidiarity a minimalizace zásahů do základních práv a svobod, které jsou kontrolovány ze strany státu a to prostřednictvím soudů a státního zástupce. Nemělo by tedy docházet k jejich zneužívání a neoprávněnému zasahování do základních práv a svobod, ale ne vždy tomu tak je, jak je patrné ze subkapitol věnujících se policejní provokaci.

Současnou právní úpravu operativně pátracích prostředků v trestním řádu hodnotím, i přes problematiku policejní provokace, jako dostatečnou a kvalitní. Přestože nepřipustná policejní provokace není upravena zákonem, je dostatečně vymezena v rámci judikatury soudů. Aktuálně byla policejní provokace definována ve sjednocujícím stanovisku Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2014, sp. zn. Tpjn 301/2014.

Zákon upravuje poměrně přísné podmínky pro použití operativně pátracích prostředků, otázkou je jak tyto podmínky ulehčují nebo naopak ztěžují použití operativně pátracích prostředků v praxi. Přestože nemohu použití operativně

pátracích prostředků v aplikační praxi posoudit, neboť je tato činnost upravena interními předpisy policie, které jsou ve stupni utajení, a nemám k nim přístup, bylo by dle mého názoru pro policejní orgány, které operativně pátrací prostředky využívají, jednodušší, kdyby jejich využití nepředcházelo povolení a bylo by jich možné využívat na základně uvážení policejního orgánu. Došlo by tak k odbřemenění policejní orgánů od administrativy spojené s jejich používáním. Navíc pokud by bylo možné operativně pátrací prostředky použít i u méně závažné trestné činnosti, mohlo by to přispět k efektivnějšímu odhalování trestné činnosti. Problémem by ale v takovém případě mohlo být možné zneužití operativně pátracích prostředků ze strany policejních orgánů, což by mohlo způsobit i nadměrné zasahování do základních lidských práv a svobod. Pokud by právní úprava použití operativně pátracích prostředků byla rozšířena o možnost jejich využití bez povolení a na méně závažnou trestnou činnost, musela by na jejich použití navazovat přísná kontrola ze strany soudu a státního zástupce.

Další z možné právní úpravy, která by v budoucnu mohla být předmětem novely trestního řádu, je zařazení podpůrných operativně pátracích prostředků do trestního řádu podobně jako v případě operativně pátracích prostředků, neboť jsou nyní upraveny ve třech právních předpisech a jejich zařazením do trestního řádu by došlo ke sjednocení úpravy. Vzhledem k tomu, že instituty podpůrných operativně pátracích prostředků a operativně pátracích prostředků spolu úzce souvisí, přispělo by jejich zařazení do trestního řádu k větší efektivnosti v boji se skrytou trestnou činností a organizovaným zločinem.

Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně nové instituty v trestním řádu, můžeme v souvislosti s jejich využitím v praxi, která přinesla některé nevyřešené otázky, především v souvislosti s policejní provokací, která je prozatím definována pouze judikaturou, očekávat možné změny této úpravy, které povedou k dalšímu zpřesnění úpravy operativně pátracích prostředků.

RESUMÉ

This diploma thesis *Operative and Investigative Means* deals with instruments of criminal proceeding provided in § 158b till § 158e Criminal Procedure Code no. 141/1961. These are a relatively new instruments in the fight against organized crime. Operative and investigative means were enshrined in the criminal law by the major amendment of Criminal Procedure Code in 2001.

Operative and investigative means, including sham transfer, surveillance of persons and things and the use of agent, represent a summary of measures of police authorities according to Criminal Procedure Code and in accordance with other legal regulations. Their purpose is the prevention, detection and investigation of criminal activities, as well as search for hiding offenders, searching for wanted and missing persons and search for material evidence.

The aim of this thesis is to cover the issue of operative and investigative means according to current law, to describe and systematically clarify the operative means and their use in criminal proceedings, and also define all related concepts and problems that can arise from the use of operative and investigative means.

Diploma thesis is divided into two parts, which are subdivided into chapters. The first part is more general, describes and defines all of the institutes associated with the operative and investigative means. The second part is dedicated to legal regulation of individual types of operative means and their use in criminal proceedings.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní literatura:

- 1) ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. II., § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. xii s., s. 1899- 3730. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0
- 2) JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní: podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Vyd. 3. Praha: Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-8757-664-9
- 3) MUSIL, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, 1211 s., ISBN 978-80-7179-572-8
- 4) DVOŘÁK, Vratislav a KLOUBEK, Martin. Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. 76 s. ISBN 978-80-7251-351-2
- 5) ŠÁMAL, Pavel. Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xxviii,1443 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-741-3
- 6) PORADA, V. a kol. Základy teorie a metodologie policejních věd a teorie policejně bezpečnostní činnosti. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7251-239-3
- 7) CHMELÍK, Jan a kol. Trestní řízení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 509 s. Monografie. ISBN 978-80-7380-488-6
- 8) FRYŠTÁK, Marek. Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007. 205 s. ISBN 978-80-87071-18-2
- 9) VANTUCH, Pavel. Hospodářská trestná činnost. 2., dopl. a přeprac. vyd. Brno: Rašínova vysoká škola, 2010. 287 s. ISBN 978-80-87001-19-6
- 10) ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5

Odborné časopisy a sborníky:

- 1) HUNDÁK, Š. a kol. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004,

- 2) RŮŽIČKA, M. Novela trestního řádu: Operativně pátrací prostředky. Právní rádce, 2001, č. 11
- 3) MAZÁNEK, J. Operativně pátrací a podpůrné operativně pátrací prostředky v trestně procesní praxi Policie České republiky. Trestní právo, 2007, č. 2
- 4) SOTOLÁŘ, A., Púry, F. Skrytá reakce policie na již spáchanou trestnou činnost. Trestněprávní revue, 2003, č. 1
- 5) FENYK, J. Postavení státního zástupce v trestním řízení po novele trestního řádu. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12
- 6) FENYK, J., Šanta, J. Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice. Trestní právo, 2007, č. 3
- 7) COUFALOVÁ, B. Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10
- 8) PÚRY, F. Nejvyšší soud České republiky: K tomu, kdy nejde o policejní provokaci trestného činu. K trestným činům nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Trestněprávní revue, 2005, č. 11
- 9) ŠÁMALOVÁ, M. Provokace v rámci zkoušky spolehlivosti. Bulletin advokacie, 2014, č. 7-8
- 10) SOTOLÁŘ, A., Púry, F., Woratschová, V. Posuzování policejní provokace. Trestněprávní revue, 2002, č. 11

Soudní rozhodnutí:

- 1) Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 To 35/2011
- 2) Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 497/2012
- 3) Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 597/99
- 4) Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 2 To 108/2000
- 5) Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2014

Právní předpisy:

- 1) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- 2) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- 3) Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- 4) Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky
- 5) Zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky
- 6) Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky
- 7) Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy

- 8) Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů
- 9) Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů
- 10) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- 11) Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- 12) Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základní práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky
- 13) Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících)

Internetové zdroje:

- 1) <http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/odklony-v-trestnim-izeni>, citováno dne 16. 2. 2015
- 2) <http://casopis.vsehrd.cz/2012/04/zasady-trestniho-rizeni/>, citováno dne 16.2.2015
- 3) RŮŽIČKA, M. K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost, možnosti ustavení specializovaných justičních orgánů pro stíhání korupce, publikováno na www.mvcr.cz
- 4) NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Metodický návod k postupu státních zástupců ve věcech trestných činů souvisejících s korupcí. SL 52/2006, publikováno na www.portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=85487
- 5) Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2013, zpracovatel: PP ČR ÚSKPV OA, publikováno na www.mvcr.cz
- 6) CHMELÍK, J. Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. Kriminallistika, 2005, č. 1, dostupné z www.mvcr.cz